

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
ששי

היכל
שביעי

יום טוב של ר"ה – תרס"ו

לז. ד"ה ומקנה רב
לח. ד"ה אלה הדברים
לט. ד"ה אחרי גו' תלכו

•

מאת

כ"ק אדמו"ר

אור עולם נזר ישראל ותפארתו כקש"ת

מוהר"ר שלום דובנער

זצוקלה"ה נבנ"ם זי"ע מליובאוויטש

– הוצאה חדשה עם תיקונים והוספות –

יוצא לאור על ידי מערכת
"אוצר החסידים"

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות ששים ושבע לבריאה

מפתח כללי

עמוד	זמן אמירתו	תוכן התחלת המאמר	דבור המתחיל
תי	מטו"מ	– ומקנה רב כו' בן עבד וב' בחי' עבד –	לז.
תכ	דברים	– אלה הדברים כו' עבד הב' –	לח.
תל	ראה	אחרי וגו' תלכו כו' במעלת עבד פשוט על עבד	לט.
		– נאמן –	

YOM TOV SHE'L ROSH HASHANAH--5666

Discourses 37-39

Copyright © 2007

by

Kehot Publication Society

770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213

(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718

Orders:

291 Kingston Avenue / Brooklyn, New York 11213

(718) 778-0226 / Fax: (718) 778-4148

www.kehotonline.com

All rights reserved, including the right to reproduce this book
or portions thereof, in any form,
without prior permission, in writing, from the publisher.

The Kehot logo is a trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch, Inc.

ISBN 13: 978-08266-6059-6

ISBN 0-8266-6059-2

Printed in Israel

ב"ה.

פתח דבר

הננו מוציאים לאור חוברת עשירית של ההוצאה החדשה דהמשך קום טוב של ראש השנה – תרס"ו לכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע, הכוללת את המאמרים: ד"ה ומקנה רב דש"פ מטות-מסעי; ד"ה אלה הדברים דש"פ דברים; ד"ה אחרי וגו' תלכו דש"פ ראה. לפרטי עריכת מהדורה זו – ראה ב„פתח דבר“ לחוברת א (י"ל כ"ף מנ"א תשס"ה).

*

ויהי רצון שע"י ההוספה בלימוד תורת החסידות תקויים ההבטחה לכשיפוצו מעינותיך חוצה אתי מר דא מלכא משיחא, ונזכה לשמוע תורה חדשה מפיו, בקרוב ממש.

מערכת „אוצר החסידים“

מוצש"ק דשמות, כ"ד טבת, ה'תשס"ז
קצ"ד שנה להסתלקות-הילולא דכ"ק אדמו"ר הזקן
ברוקלין, נ.י.

(* בהזדמנות זו אנו פונים לכל לומדי ומעיני המאמרים שבאם יש להם איזו שהיא הערה או תיקון טעות וכיו"ב נא לשלחם למערכת „אוצר החסידים“, 770 איסטערן פארקוויי, ברוקלין, נ.י. או בדואר אלקטרוני: info@kehotonline.com, כדי שנוכל לתקנם בעת הדפסת הספר.

בס"ד, ש"פ מטו"מ, רס"ו

ומקנה רב הי' לבני ראובן ולבני גד כו' ויראו את ארץ יעזר כו' והנה המקום מקום מקנה כו' יותן את הארץ הזאת לעבדיך לאחוזת², והשיב להם משה ע"ז דברי תוכחה, ולבסוף א"ל³ אם תחלצו לפני ה' ונכבשה הארץ לפני ה' והיתה הארץ הזאת לכם לאחוזת. וצ"ל למה בחרו בעבר הירדן דוקא, ומה תלוי זה בכבישת הארץ דוקא, שהתנה עמהם שאם תחלצו לפני ה' ונכבשה הארץ לפני ה', אז דוקא והיתה הארץ הזאת לכם לאחוזת כו'. ולהבין זה צלה"ק מה שנת"ל⁴ ענין יעקב וישראל, דיעקב הוא בחי' יעקב עבדי⁵, שעבודתו הוא בהאור המצומצם דשם אלקים, ועי"ז דוקא בא לגילוי שם הוי', ועיקר עבודתו הוא בעבודת הבריורים, לברר ולתקן את נה"ב וכל הענינים השייכים לנה"ב כו', וממילא עבודתו היא בבחי' עמל ויגיעה, הן בעצם השגת האור האלקי, מאחר שהוא אור מצומצם הנעלם ונסתר כו', והן מצד המניעות ועיכובים שמצד הנה"ב המעלים ומסתיר על אור נפשו האלקית, ובפרט העמל ויגיעה בתיקון וברור הנה"ב וכל השייכות אליו, שכ"ז בא ביגיעה רבה ועצומה כו'. אבל ישראל הוא שעבודתו הוא בבחי' עצם שם הוי' שאין השם אלקים מסתיר עליו כלל, וממילא אין בזה שום עבודה ויגיעה כלל, וכמו"כ אין בו עמל ויגיעה לתקן ולברר את הנפש הבהמית, כי אין הנה"ב מעלים ומסתיר עליו, ואין זאת עיקר עבודתו בעבודת הבריורים, כ"א עיקר עבודתו הוא להמשיך גילוי אלקות כו'.

והנה לפי הנ"ל, הרי מעלת ומדרי' ישראל למעלה הרבה ממדרי' יעקב, אמנם באמת יש יתרון גדול במדרי' יעקב עבדי על מדרי' ישראל. דהנה, נת"ל (ד"ה ושבתה⁶) דישראל הוא בחי' בן, ויעקב נק' עבד. וענין בחי' בן יובן עד"מ כמו הבן אל אביו, שיש בהבן בטבעו אהבה אל אביו, ובאה"ר ועצומה, ונמשך אחריו, וחפץ מאד מה שהוא רצון האב, דמה שהוא רצון האב הוא ג"כ רצון הבן, ומה שהוא נגד רצון האב ה"ז ג"כ נגד רצון הבן בתכלית, ועוד זאת, דמה שהוא רצון האב מחייב שכל הבן שכן צריך להיות, ובד"כ מתאים שכל הבן אל שכל האב, דכמו שמחייב שכל האב כן מחייב שכל הבן, וה"ה עושה כפי רצון האב ככל פרט. וגם עובדו בעבודה בפו"מ בעבודה תמה בכל לבו ונפשו. אך כ"ז הוא רק מפני שנמשך מן האב שהולידו, והוא נחשב מעצמותו, כמא"י דברא כרעא דאבוה כו', ולכך נמשך אליו באהבה וחשק תמיד, כי כל דבר נמשך אל שרשו. ולכך ג"כ מתאים הרצון והכחות של הבן אל האב, כי ממנו לוקח כו'. ולזאת, גם מה שיצוה עליו לעבוד ולעשות,

שט

(1) המאמר מיוסד על ד"ה ויקהל משה בתו"ח שמות ח"ב (הוצאת תשס"ג) שצו, א ואילך.
 (2) המאמר הובא ונת' בד"ה בשעה שהקדימו בסה"מ תרפ"ד ע' רכח ואילך. ובד"ה אחרי ה"א תלכו בסה"מ תרצ"ז ע' 306 ואילך.
 (3) המאמר מיוסד וסיום המאמר ראה: ד"ה ומקנה רב בסה"מ תרכ"ט ע' רפא"ב, וע' רפז. וראה גם אוה"ת מטות ע' א'שלט.
 (4) סה"מ תר"ן ע' שעז. ד"ה ומקנה רב תש"כ; תשכ"א (תו"מ התועדויות תש"כ ח"ב ע' 250 ואילך; תשכ"א ח"ג ע' 158 ואילך). תשכ"ט (סה"מ תשכ"ט ע' רפד ואילך). לקו"ש ח"ח ע' 189 ואילך.
 (5) מטות לב, א ואילך.
 (6) שם, כ"כב.
 (7) ד"ה ושבתה (לעיל ע' רצו ואילך). וד"ה תתן אמת ליעקב (לעיל ע' ותג ואילך).
 (8) ישע"י מד, א.
 (9) ע' רצו ואילך.
 (10) נסמן לעיל ע' פא הע' 42.

ש"פ מטות-מסעי, מבה"ח מנחם-אב, ה'תרס"ו תיא

אין זה עליו לטורח ולמשא כלל, אלא אדרבה, יעבוד ויעשה רצונו בנחת ושמחה יותר ממה שעובד לצורך עצמו, וכמו שא"כ⁸ כבא דאשתדל בתר אבוה[י] ואימי' יתיר מגרמי' כו'. וכך יובן בנש"י שנק' בנים, כמ"ש⁹ בנים אתם לה' אלקיכם, בני בכורי ישראל¹⁰, וכה"ג, והוא מצד שרש נש"י למעלה, שנמשכים מפנימיות עצמות דא"ס בחכמה שבמות, כמא"י¹¹ חכמה מוחא כו', וכמו כי אתה אבינו¹² ממש. ולזאת גם בבחי' העבודה האלקית, כמו בק"ש ותפלה ותו"מ כל היום, לא תכבד עליו כלל עבודה זו, וה"ז כמו טבע בנפשם האלקית לילך בדרך ה' בלי לנטות ימין ושמאל, בלא עול ומשא כלל, וכל מה שהוא רצון העליון ה"ז רצונו ג"כ, שרוצה בזה באמת בפנימיות נפשו, ולהיפך, מה שהוא היפך רצה"ע שנאה נפשו ממש כו', כי רצונו הוא כמו רצה"ע ממש כו'. וכמו"כ בהשגת אלקות, כמו עד"מ שמתאים שכל הבן לשכל האב כו' כנ"ל, כמו"כ הוא בנמשל, דנשמות אלו שנק' בנים, ה"ה בדוגמא שלמעלה, דכמו שיש למעלה בעולם האצילות בחי' חו"ב, שהו"ע הידיעה וההשגה באוא"ס המאיר באצילות כו', כמו"כ הוא בחי' חו"ב דנשמות אלו, שיודעים ומשיגים ממש בחי' אוא"ס ב"ה, וכל השגותיו הוא רק בטוב האלקות, ולא יבין אחרת כלל, היינו שאין שכלו מחייב ח"ו באופן אחר כלל וכלל, כ"א יבין הענינים האלקי' והטוב דאלקות בחיוב שכלי ממש, עד גם בחי' ההשגה דד"ע, בחי' ואמת הוי' כו'¹³, כפי שהיא אמיתית הדעה העליונה האמיתית, כמשנת"ל (ד"ה ושבתה¹⁴), ה"ה יודע ומשיג ממש את הענין, מאחר שהחוב"ב שלו בדוגמא שלמעלה ממש (והוא במדרי' נבדלת לגמרי מהכחות חו"ב דשאר נשמות כו'), והונח אצלו הדבר בהנחה טובה (עס לייגט זעך באַ עם אָפּ דיא זאָך זייער גוט בשכלו). וכ"ז הוא מפני שהוא חלק אלקה ממעל ממש¹⁵, משו"ז יבין אמיתית הדברים כמו שהן כו'. וכמו שיש בבן בטבעו לימשך אחרי אביו באה"ר ובעבודה תמה לעשות רצונו בשמחה כו' כנ"ל, כמו"כ הוא בנשמות אלו כמו טבע בנפשם לימשך בהתלהבות אה"ר, כניצוץ הנמשך אל שרשו, ושמחה בעבודה שבמות ולב בתפלה ותו"מ בשמחה ש"מ¹⁶, לעשות נח"ר לאבשב"ש¹⁷ כו'. וזהו ג"כ מה שנמשך בנש"י כח ועוז משפע האלקית לעורר בהם את האהבה והתשוקה האלקית לצאת מכלי הגבלתם לגמרי כו', וכמו"כ מה שמתעורר האדם פתאום בכל בקר אור לעבודת ה' בלי שום הכנה כלל, כמשנת"ל (ד"ה ויגש אליו¹⁸), כ"ז הוא מפני שנש"י הן מבחי' עצמות א"ס, נמשך בהם האור תמיד לעוררם כו'.

אבל¹⁹ הנה יש עוד מדרי' שנק' בחי' עבד, והוא ג"כ בנש"י מצד הגופים, כמ"ש²⁰ כי לי בנ"י עבדים כו', והוא כמו מעשה העבד לאדון, שאנו רואין שעיקר ענין העבדות אינו רק בבחי' עול, והיינו שאינו רוצה כלל בהעבודה, וכל עבודתו הוא בבחי' עול גדול שמוטל עליו מאימת האדון, לעבוד כל עבודה קשה וכבידה ביותר, אף שמאד נגד כחו ורצונו כו',

(15) תניא רפ"ב (ו, א).

(16) = של מצוה.

(17) = נחת רוח לאביהם שבשמים.

(18) לעיל ע' וקסא ואילך.

(19) בהבא לקמן ראה ד"ה בששה"ק בסה"מ תרפ"ד שבהע'

1.

(20) בהר כה, נה.

(8) זח"ג רפא, א (ברע"מ).

(9) פ' ראה יד, א.

(10) שמות ד, כב.

(11) תקו"ז בהקדמה (יז, א). ובכ"מ.

(12) ראה ישעי' סג, טז.

(13) תהלים קיז, ב.

(14) לעיל ע' ורצא ואילך.

שי

ותכבד עליו העבודה עד שתקצר רוחו²¹ ונפשו עליו, וגם בלילה לא ינוח בשינה, ויכביד עליו עולו עול ברזל²² לעבודתו, כמו להקיצו משינתו המועטת לעבודה, ולא יתנהו השב רוחו כלל, ועכ"ז יקבל העבד עבודה זו מצד עול האדון, אע"פ שבע"כ הוא, ונעשה אצלו כמו טבע בנפשו ממש, לשאת העול והמשא והטורח הגדול בעבודה קשה, כמו שהורגל השור לעול והחמור למשא²³, וקבלת העול הזה נקנה אצל העבד כטבעיות ממש. וכ"ז הוא מפני שבזה שנותן א"ע לעבד (וואָס ער גיט זיך אַוועק פאַר אַ עבד), ה"ה מתבטל בכל עצם מהותו, כאלו אינו במציאות בעולם לעצמו כלל, ואינו נברא בעולם רק למלאכה ושירות לאדונו, וה"ה נחשב כרכושו וקנין כספו ממש כו'²⁴, ומשו"ז מקבל עליו כל עבודה קשה וכבידה ביותר, ואינו מהרהר כלל כו', כי כך צריך להיות (בל"א אַט אַזיי דאַרף זיין), כי זהו כל מהותו רק העבודה והשירות כו', ולכן ה"ז אצלו כטבעית ממש לשאת העול והמשא כו'.

והנה, ודאי עבד כזה אין לו שמחה ונח"ר לעצמו כלל בעבודתו בעול קשה כזה, ועכ"ז מה שנתמלא רצון אדונו מכל טורח עבודתו, זהו כל חיותו ומציאותו, שלזה נברא ונוצר, ואין לו דבר עצמי זולת זאת, כי אין לו מקום ומציאות ומהות בפ"ע כלל, כי נרצע ונקנה נפשו וגופו וכל אשר לו לאדונו, דגם מה שקנה ומצא והרויח, הכל הוא לאדונו²⁵, כידוע.

ואמנם יש בחי' עבד שעבודתו מאהבה ותענוג ושמחה דוקא, והוא ששמח ומתענג בעבודתו מצד גודל אהבתו והתקשרותו בלו"נ²⁶ לאדונו, וההתקשרות ואהבתו אינו מצד שהוא ממהותו ועצמו, כמו הבן, ולא מצד שהוא נהנה ומקבל ממנו, שזהו מה שלו טוב ממנו כו', ובהתגלות אהבתו ה"ה מקבל מאתו כו', רק להיותו נעלה במדרי', וה"ה יודע ומכיר גודל מעלת האדון והפלאותו, משו"ז נתקשר אליו באהבה וחיבה יתירה, מצד האדון עצמו, לא מצד הנאתו שלו טוב כו', וזהו סיבת השירות שמשרתו ומשמשו, שהוא רק בדרך קבלת עול (ולא כמו אוהב לאהוב, וכמשי"ת²⁷). וכ"ז הוא מצד מעלת האדון, מפני שמכיר מעלת האדון, משו"ז נתקשר אליו באהבה וחיבה יתירה, ומשו"ז שיעבד עצמו וגופו לשרתו בשירות השייך לכבוד האדון ולמזונו ושולחנו והנהגת ביתו, והאדון ג"כ סומך עליו, ומאמין לו, ומוסר לו הכל, דכל אשר להאדון ברכושו בכלי כסף וזהב וכל הון ביתו, נותן לידו, כמו אליעזר עבד אברהם, שהי' זקן ביתו מושל בכל אשר לו כו'²⁸, וכיוסף שהי' מצליח בבית אדונו²⁹, שיש מעבד כזה ברכה מרובה בבית האדון בכפלי כפליים כו'. והרי עבד כזה אינו עובד בעול ומשא כלל, רק מאה"ר, שחפץ בגדולת ועושר והצלחת האדון ובשלוותו להיות לו נח"ר ותענוג, ע"כ משתדל בעצמו בכל כח עוז ותעצומות, הן בשירות שמשרתו לצורך גופו ומזונו ולבושו ומשקהו, כמו לערוך שולחן בכל מעדני טוב שעשה לו, ולנקות לבושו וליפותם (בנמשל י"ל ענין המעדנים טובים היינו עבודת הבריורים, הן בתיקון הכחות דנה"ב, והן בתיקון ובריור כל הדברים הגשמיים שעוסק בהם

21 ראה וראו ו, ט ובפרש"י.

22 ע"פ תבוא כח, מח.

23 ע"פ ע"ז ה, ב.

24 ראה קידושין כב, ב. רמב"ם הל' מכירה פ"ב ה"א.

ועוד. וראה לקמן ד"ה אחרי ה"א תלכו ע' ותלב.

25 ראה פסחים פח, ב. ועוד.

26 = בלב ונפש.

27 לקמן ע' ותכה ואילך.

28 ראה חיי שרה כד, ב.

29 ראה וישב לט, ב.

ומקבל חיותו מהם כו', שיהי' הכל לש"ש³⁰ דוקא, ולא יתגאל ח"ו באיזה דבר מותר, ולא להתאוות זאת בתאוות וחמדת הלב, כ"א בכוונה לש"ש³⁰ בלבד כו'. דכ"ז במדרי' עבד הא' הוא מצד היראה ופחד האלקים כו', כמשי"ת³¹, ובעבד הב' הוא מצד האהבה וההתקשרות, והיינו לעשות נח"ר ותענוג למעלה כו', וכמ"ש בסש"ב פכ"ז וס"פ ל"ג³². וענין יופי הלבושים י"ל שזה"ע קיום המצות, שע"י נעשים לבושים יפים, והיינו בחי' לבוש מלכות³³, שיהי' הגילוי גם בבי"ע, והגילוי יהי' במקום הראוי דוקא, והיינו לנש"י כו'. וזהו ההיפך מבחי' לבוש קדרות³⁴, וכמ"ש בלק"ת שה"ש בהביאור הא' דיונתי פ"ג³⁵ (די"ל שזהו"ע פושעי ישראל מלאים מצות כו'³⁶, שהם מלובשים בבגדים צואים שלהם, כמ"ש בתו"א ד"ה אסרי לגפן³⁷, ואז יש יניקה לחיצונים ממצות אלו כו', וכמשנת"ל (ד"ה השמים מספרים³⁸). או דענין לבושי קדרות הו"ע אברהם יצא ממנו כו'³⁹, שנת"ל (ד"ה וראיתם אותו⁴⁰), והיינו שמאהוי"ר יכול להיות יניקה ח"ו, וכמ"ש בלק"ת בהביאור דוידעת הא'⁴¹, אבל ע"י המצות נעשים לבושים יפים כו' כנ"ל). גם י"ל דענין נקיון הלבושים הוא כענין כבס ביין לבושו⁴², דלבושים דמעה"צ צריכים כבוס, מפני שיכול להיות ח"ו כענין פושעי ישראל כו'³⁶, וכמ"ש בתו"א ד"ה אסרי לגפן³⁷. וי"ל ע"פ משנת"ל (ד"ה וראיתם⁴³) שהמצות, להיות שנתלבושו בדברים גשמיים המעורבים טו"ר, הנה גם לאחר שנתעלו צריכים שמירה כו'. וי"ל דכמו"כ צריכים כבוס, מפני היותם במקום תערובות טו"ר (ובפרט הניצוץ שנתברר כו'). ועמ"ש בלק"ת שה"ש ד"ה שניך כעדר פ"ד⁴⁴, בענין שעלו מן הרחצה⁴⁵, שקאי על הלבושים דמעה"מ⁴⁶ שצריכים רחיצה במי החכמה (בחי' יחו"ע כו'). ועמ"ש בתו"א ד"ה בכ"ה בכסלו בתחלתו⁴⁷ בענין בירור המדות אהוי"ר ע"י החכמה כו'. ועמ"ש במ"א בענין נט"י כו' (בד"ה גן נעול תר"מ⁴⁸). והכבוס הו"ע שמחה ש"מ, והשמחה היא מזה גופא שהמצות הן אוא"ס כו'. ולפי מש"כ צ"ל שהשמחה היא מזה שמקיים רצה"ע ועושה נח"ר ליוצרו כו', וזהו"ע נקיון הלבושים כו'), ולתקן יופי והידור כלי יקר⁴⁹ שלו (י"ל דהיינו כלים דמעה"צ גשמיים, שהדברים הגשמיים נעשים כלים לאלקות, והם כלים יקרים מאד, לפי שנעשו ע"י הבירור כו'. גם י"ל שהן אותיות התפלה, שהן אותיות שנתבררו,

(38) לעיל ע' ושלג.
 (39) ראה פסחים נו, א. ב"ר פס"ח, יא. ויק"ר פל"ו, ה. תנחומא וילך ב.
 (40) לעיל ע' ושנא ואילך.
 (41) פ' ואתחנן ה, א.
 (42) ויחי מט, יא.
 (43) לעיל ע' ושנו ואילך.
 (44) דף לו, ג.
 (45) שיר השירים ו, ו.
 (46) = דמעשה המצות.
 (47) פ' וישב כט, א.
 (48) הכוונה להמשך מצה זו תר"מ (נק' בכ"מ: ד"ה גן נעול), כי לאחר הפתיחה מצה זו, מתחיל לבאר בארוכה את הפסוק גן נעול (גו') – נדפס בסה"מ תר"ם ח"א ע' רטז ואילך. וש"נ. וראה גם סה"מ תר"ל ע' קכז ואילך. תרל"ב ח"א ע' קמו ואילך. תרע"ח ע' שב.
 (49) ע"פ משלי כ, טו.

(30) = לשם שמים.
 (31) לקמן ע' ותיד ואילך. ד"ה קדוש אתה תרס"ז (ע' ושנט ואילך).
 (32) ז"ל התניא פכ"ז (לד, א): וכמו שהפליג בזהר פ' תרומה [דף קכת] בגודל נחת רוח לפניו ית' כד אתכפיא ס"א לתתא ... ושני מיני נחת רוח לפניו ית' למעלה, א' מביטול הס"א לגמרי ... והשנית כד אתכפיא הס"א בעודה בתקפה וגבורתה.
 ובס"פ לג (מב, ב): עוד זאת ישמח בכפליים בשמחת ה' וגודל נחת רוח לפניו ית' באמונה זו דאתכפיא ס"א ממש ואתהפך חשובא לנהורא. עיי"ש.
 (33) ע"פ אסתר ו, ח. וראה תו"א מג"א צ, ג. צא, ג. שערי אורה נו, א. ועוד.
 (34) ע"פ ישעי' ג, ג: אלביש שמים קדרות.
 (35) דף יח, סעי"ב-ג.
 (36) עירובין יט, א.
 (37) פ' ויחי מו, ג.

וכמ"ש במ"א⁵⁰ ההפרש בין אבן ללבינה, דאבן בידי שמים, והיינו אותיות התורה, והן אותיות דמ"ה, ולבינה בידי אדם, והיינו אותיות התפלה, שהן אותיות דב"ן, וכאשר האותיות יוצאים מעומק הלב בתפלה, ה"ה נעשים אבנים טובים ומאירים, וכמ"א⁵¹ מט"ט קושר כתרם לקונו מתפלתיהן ש"י⁵², כתר העשוי מאבנים טובים כו', ולהשקותו מיין הטוב⁵³ בכלי יקר (יין הטוב הוא בחי' פנימיות התורה, וכידוע מענין יינה ש"ת כו'⁵⁴). וענין יין הטוב בכלי יקר י"ל דהיינו כוונת המצות. ועם היות דכוונת המצות הן בהגילויים דסדר השתל', ובד"כ בהאורות השייכים לסדר השתל', ובד"כ הוא עבודת הצדיקים כו', הענין הוא, דבאמת הרי יש רצון בהגילויים דסדר השתל', שיהי' התלבשות אורות בכלים, וכאשר ממשיכים תוספת אורות, יש בזה נח"ר למעלה כו', וזאת היא עבודת עבד בכוונת המצות, רק מצד הנח"ר שלמעלה בהמשכה והתוס' אורות שנמשכים עי"ז בסדר השתל' כו', ואין כוונתו לעצמו להנאתו, שיומשך לו האור והגילוי בנפשו (שזהו בד"כ ענין העבודה בכוונת המצות כו'), כ"א לעשות נח"ר לבד כו'). וכ"ז הוא בכדי שיהי' האדון מקבל נח"ר ועונג מטיב תיקונו בכל אלה וכה"ג. והרי ודאי כל עבודת העבד היקר כזה הוא רק בזריזות ושמחה ותענוג גדול בכל אשר עושה לנח"ר לאדונו, שמקבל מזה עונג ושמחה, ואין משא כלל וכלל בעבודת שלו, מצד עוצם פנימיות התקשרותו באה"ר שבעצמות נפשו, שמחמת זה הוא שמסר א"ע לעבודתו לטובתו בכל לבו ונפשו, וכן להתאמץ בכל כח שכלו ומדותיו בהנהגת בית האדון ובמלאכתו בבית ובשדה, להרויח למצוא תוס' ברכה כו', עד שיוכל להיות שמטוב הצלחת העבד היקר כזה, שהשליך נפשו מנגד רק להוסיף ברכה והצלחה בבית האדון, וזה כל מגמתו יותר מהאדון והבעה"ב עצמו, שיתעשר ויתגדל האדון בכל הון יקר וגדולה יתירה שלא הי' ביכולת האדון מכח עצמו ומזלו כלל כו' (וכמו יוסף שהי' איש מצליח⁵⁹, ונתברך אדונו ממלאכתו ביותר כו', וכה"ג נא' במשיח⁵⁵ הנה ישכיל עבדי, פי' ישכיל יצליח⁵⁶, עד כי גבה מאד כו', וכמשי"ת⁵⁷).

שיב

והנה הדוגמא מכ"ז בכ' מיני עבד הנ"ל, יובן ג"כ בעבודה האלקית, וכמו שנקראים בני' עבדים, מצד הגופים, שצריכים לקבל עליהם עומ"ש לעבודה האלקית, וכמו שאו' אבינו מלכנו⁵⁸, ונק' מלך ישראל וגואלו כו'⁵⁹, הנה קבלת עול זה הוא כמו קבלת עול העבד הפשוט לאדונו הנ"ל, שאין עיקר עבודתו רק בעול גדול, לסבול כל עבודה קשה כו', אף שמאד נגד רצונו כנ"ל, מ"מ, נעשה זה כטבע אצלו, מצד עול העבודת שקיבל עליו מפני יראת ופחד האדון כו', וזה כל מהותו לעבוד עבודת אדונו, ואינו מהות ומציאות לעצמו כלל כו'. וכך הוא בכל קבלת עומ"ש מצד יראה אלקית, שזהו שנק' עובד אלקים דוקא, דאלקים ל' שררה⁶⁰ ואדנות, שמקבל עליו עול אדנות וממשלה האלקית מצד

(56) ראה תרגום יונתן, פרש"י ומצודות ציון לישעי' שם.

(57) לקמן ד"ה אשריכם ישראל ע' שפד.

(58) נוסח התפלה. – בד"ה אחרי ה"א שבהערה 1: וזהו שאנו אומרים אבינו מלכנו, דמצד הנשמה הוא ית' הוא אבינו ומצד הגוף הוא ית' הוא מלכנו.

(59) ישעי' מד, ו.

(60) ראה פרש"י בראשית ו, ב. וישלח לה, ז. ובהנסמן בתו"ח שמות ח"א (הוצאת תשס"ג) ס, א.

(50) ראה סה"מ תרל"א ח"א ע' קעו. תרנ"ה ע' קב. ועוד.

וראה גם תו"א משפטים עז, ג. סה"מ תרל"א שם ע' יד. ובכ"מ.

(51) ראה זח"א לז, ב. ובנסמן בהערת כ"ק אדמו"ר ז"ע בסה"מ תש"ח ע' 202.

(52) = של ישראל.

(53) ע"פ שה"ש ז, י.

(54) [=של תורה] ע"פ ע"ז לה, א. וראה אמרי בינה שער

הק"ש ספנ"ג ואילך (נב, ד ואילך). ועוד.

(55) ישעי' נב, יג.

אימה ופחד אלקי על נפשו, שמחמת זה משעבד כל גופו הגשמי, להיות גם הוא כמו שור לעול ממש, והיינו לייגע עצמו וכחו האנושי בהיפך מטבעו ורצונו החומרי, דהיינו רק לילך בעול התורה ומצות כל היום, ואע"פ שזה נגד טבעו, שאינו חפץ בעול התורה, ולא בשום עול, כ"א להיות חפשי בכל כו', ומ"מ ה"ה מקבל עליו עול התורה והמצות לייגע בזה כל היום, ולא משום שמוצא בזה תועלת לעצמו, או מצד שהדבר טוב לו, מפני שמרגיש האור שיש בזה, ולא בכדי לעשות נח"ר כו', שאינו שייך לזה כלל, כ"א מצד קבלת עומ"ש לבד, משו"ז מוכרח הוא לעשות מה שהוא רצון וחפץ ה', ואינו יכול להיות חפשי לילך בבטילות, כי עול האדון, הוא אדון כל⁶¹, אינו מניחו להיות בטל מאיזה עבודה שיהי, ומכריחו לעשות מה שהוא רצונו ית' כו'. וכמו העבד בגשמיות, הנה העבדות האמיתי היא שלא יהי בטל כלל, כ"א תמיד יעבוד את אדונו ויעשה איזה דבר השייך לאדונו, כמו"כ הוא ברוחניות, שהעול מ"ש⁶² שעליו אינו מניחו לילך בבטילות, כ"א לעבוד עבודתו תמיד. והגם שהוא בעול, שאינו חפץ באמת בזה, אך העומ"ש שעליו מכריחו לזה שא"א להיות באופן אחר ח"ו, וגם כלילה לא ינוח בשינה, היינו לנדד משינתו ולעסוק בתורה, או בשירים ותשבחות באמירת תהלים וכה"ג, וגם בעת השינה יהי עליו קבלת עומ"ש שתהי השינה כדבעי, ובהשכיבה ע"פ הדין⁶³, באופן שלא יבוא לידי מכשול ח"ו כו', וגם להקיץ א"ע בעת הנצרך, הן בהנוגע אל השמירה בפועל והזהירות כו', או בכדי לעבוד עבודתו כו'. וכמו כן ה"ה כופה א"ע בכל התענוגים הגשמיים, וכובש רוח תאוותו, אע"פ שזה מאד נגד טבעו לעזוב דבר שהמשיך נפשו לזה, מ"מ מבטל רצונו וטבעו בע"כ דרך כפי' והכרח, שלא לעשות בשו"א⁶⁴ מה שהוא נגד רצון ה' כו' (ועצם הכפי' אינה כבדה לו כ"כ, כי הקבלת עול מסייע לו, כי מצד הקבלת עומ"ש שעליו, ה"ה ירא לנפשו לעשות ח"ו מה שהוא נגד כו', ובפרט שקבלת העבדות הוא באופן כזה שאינו מהות לעצמו כלל, ממילא בנקל לו לבטל את רצונו ולהניח א"ע כו'). וגם ישתדל להתיש כח הרע שבלבו, ע"י שמייגע א"ע במוחו ולבו בתפלה לבטל כל רצון זר (וצ"ל שאין זה ע"י התעוררות אהוי"ר ממש, אלא ע"י התבוננות בעניני אלקות להיות יראת ה' עליו כו', וגם לא בהתבוננות אמיתי מעומק השכל כו'), ולעצור רוח תאוותו אף במו"ד⁶⁵, מצד עומ"ש שקיבל עליו שימנענו מכל רע בפו"מ עכ"פ, ומכריחו לעבודה האלקית בועשה טוב⁶⁶ בתפלה ותו"מ וצדקה כו', אף שתכבד עליו העבודה (היינו כללות העבודה), ותקצר רוחו בעמלו, כי לא ימצא נח"ר ועונג בעבודתו, מאחר שהכל בכפי' והכרח, ועומד תמיד בביטול הרצון ובכיווץ, בלי שום התפשטות כו', ואינו מוצא שום מעלה לעצמו, שהרי אין בו איזה עילוי מאיזה גילוי אור, כ"א העשיה בפועל, וג"ז הוא בהכרח כנ"ל. וכללות עבודתו הוא מה שעושה לכבוד קונו, וגם אם עושה כתיקונה, הרי מצד העבדות שלו צריך לעשות כן, ואם הוא עבד נאמן⁶⁷, אינו שייך שיחזיק טובה לעצמו כו', וגם, הרי כל טובו הוא לאדונו, וכמ"ש במ"א⁶⁸ עד"מ העבד שעושה איזה כלי נאה ויפה מאד, הרי

שיג

61 ראה יהושע ג, יא. תהלים צז, ה.
 62 = מלכות שמים.
 63 ראה טושו"ע אה"ע סכ"ג ס"ג. ועוד.
 64 = בשום אופן.
 65 = במחשבה ודיבור.
 66 ע"פ תהלים לד, טו.
 67 כנראה אי"ז מדריגת ה"עבד נאמן" דלקמן.
 68 ראה מאמרי אדה"ו תקס"ב ח"א ע' קע. אוה"ת דרושים לפ' זכור ע' איתשצא.

התפארת מזה הוא אל האדון, ולא יקרא ע"ז שם העבד כלל כו', וכמשי"ת⁶⁹, וכמו"כ הוא בעבודה, שאינו לוקח לעצמו מאומה מעבודתו התמימה, כי אינו בשביל עצמו, כ"א הנח"ר הוא לאדונו כו', ומ"מ ה"ה משתדל מאד בעבודתו, וישים נפשו כשור לעול, ויט שכמו לסבול⁷⁰ עול תו"מ, אף בע"כ, כי נתן עליו עומ"ש כעול ברזל לעבודה האלקי, ונעשה אצלו כטבעיות ממש, מחמת שנקנה ונרצע בכל עצם מהותו לקונו, ואין לו מציאות ומהות בפ"ע כלל. ולכך, עבד כזה אין לו רק לעשות מה שמוטל עליו בעול לבד, ואין לו שמחה ועונג כלל בעבודתו, אדרבה, הוא תמיד בשפלות ונבזה בעיניו, בלי מהות יש ודבר כלל, אף שישלים עבודתו בטוב בכל אשר מוטל עליו כרצון האדון, הרי נק' עבד לרבו, ואין לו לעצמו כלום, ואף מה שיקבל פרס וירויה, הכל לרבו כו'. וזהו אל תהיו כעבדים המשמשין ע"מ לקבל פרס⁷¹, אלא שאינו מקבל לעצמו כלום, כ"א הכל לרבו כו'. ועל בחי' עבד כזה אמר דוד שמח נפש עבדך כו'⁷², כי עבד כזה צריך שישמחנו האדון, כי אין לו שמחה ועונג בעבודתו ויגיעתו כלל וכלל, ולכך אמר שמח נפש עבדך כו' (וכמשי"ת⁷³ ענין השמחה הזאת), כי אליך ה'⁷⁴ נפשי אשא, שהוא מס"נ לקבל עליו עול כזה, להשליך נפשו לגמרי, לבטל כל רצונו וטבעו, לייגע כל נפשו בעבודה, שזהו כמי שנושא את נפשו ממש, ומוסר א"ע בכל כו', להיות נרצע לעבד לעולם⁷⁵ כו'.

וזהו שנקרא עובד אלקים, בעול כבד, שזהו כשכל עבודתו הוא למעלה מכפי טבעו ורגילותו, כמו בעמל תורה⁷⁶, שקבל עליו לקרות ולשנות פרק א', ואם הוא רק כפי רגילותו וטבעו, שהוא אוהב בטבעו לשקוד ולהתמיד בלמוד, אין זו עבודה בעול כלל, אבל ביתר מכפי טבעו ורגילותו, ביגיעה ועמל רב עד מיצוי הנפש ממש, וכמ"ש⁷⁷ אדם כי ימות באהל, באהלו של תורה, שממית עצמו עלי'⁷⁸, ונק' עמל תורה כו' (וז"ע עולה ש"ת⁷⁹ כו'). וז"ש ע"פ⁸⁰ ושבתם כו' בין עובד אלקים לאשר לא עבדו, שאינו דומה השונה פרקו מאה פעמים למאה פעמים ואחד⁸¹, שבפעם הא' שהוא יתר מרגילותו וטבעו, נק' עובד אלקים בעול תורה כו', ובק' פעמים, אע"פ ששונה בעבודה קשה ויגיעה רבה, מ"מ אינו נקרא עובד אלקים, להיות שיש לו חשק בטבעו להיות שוקד ולחזור על למודו עד ק' פעמים, כי כך היא טבעו ורגילותו, אבל בפעם הא' היתירה על טבעו, שמאד נגד רצונו ותכבד עליו ביותר פעם הא' הזה, זהו שנק' עובד אלקים בעול גמור כו'. וכך הוא בשארי מצות, כמו במצות צדקה, שיעשה נגד טבעו ורצונו, באיש כילי וקמצן, שממונו חביב עליו מגופו ונפשו בטבעו, ואינו מוציא להוצאות ביתו רק בקימוץ גדול כדי סיפוק צרכו כו', ואמנם במצות צדקה, להחיות העניים, יכול לפזר יותר מטבעו הרבה, וזהו מצד עומ"ש שעליו שנקרא

שיד

(69) לקמן ד"ה אחרי ה"א תלכו ע' ותלא. וראה גם לקמן
 ד"ה קדוש אתה תרס"ז ס"ע ושם.
 (70) ויחי מט, טו.
 (71) אבות פ"א מ"ג.
 (72) תהלים פו, ד.
 (73) לקמן ד"ה קדוש אתה תרס"ז (ע' שסא).
 (74) כ"ה (ה') גם בתו"ח שמות שם, ובכ"מ בדא"ת.
 (75) ובהלים שם: אד. – וראה זח"ג קצה, ב. שער הכולל פ"א סכ"ג. אג"ק כ"ק אדמור"ר ז"ע ח"ב ע' לו.
 (76) ראה משפטים כא, ו.
 (77) חוקת יט, יד.
 (78) ברכות סג, ב. שבת פג, ב.
 (79) = של תורה. וראה במדב"ר פ"ח, כא. לעיל ד"ה נר חנוכה ע' וקמת.
 (80) מלאכי ג, יח.
 (81) חגיגה ט, ב. וראה תניא פט"ו (כא, א) [הובא לקמן בסוף הפיסקא]. אוה"ת נ"ך ע' תקלכ"ג. סה"מ תרל"ב ח"ב ע' תקצז.

עובד אלקים, שמבטל טבעו וכח יגיע כפיו שנשא נפשו ע"ז ונותן לעני כו', רק לקיים רצון ה', כי ירא למרוד בקונו, ואימתו מוטלת עליו כו', אבל כשאינו מפזר רק כפי טבעו בנדבת הלב ולא יותר, אין זה נקרא עובד אלקים בעול לבטל טבעו ורגילותו כו'. וכך הוא בכל המדות, שמעציר רוחו ומתאפק ומושל בטבעו הרע וקשה בע"כ דוקא, מצד קבועו"ש כו', כמו המושל ברוחו לבלתי יכעוס בכעס קשה, ולא יקום ויטור לרעהו, ולא לחשוב רע על אדם, או לעשות לו רע ח"ו, ושלא לדבר לה"ר ורכילות, ולא לעסוק בהוללות כו', אע"פ שזה נגד טבעו, שהוא ליץ ובעל לה"ר כו', זהו רק שעומ"ש עליו בעול כבד להניח ולבטל רצונו הטבעי, וכך בכל התאוות, כתאוות האכילה ותאות המשגל והשגת הון ועושר וכבוד וניצוח, אע"פ שאין בזה איסור, יתאפק וימשול ברוחו למנוע א"ע מכל אלה ביתר מכוח וטבעו, אע"פ שבטבעו הוא רודף כבוד ועושר והתנשאות, ומ"מ יסתפק במועט, ויסבול כל מה שיעשו לו נגד רצונו, וכמו שומע חרפתו וקללתו ואינו משיב⁸², וכה"ג בכל המדות טבעי' כו'. וכ"ז הוא ביגיעה רבה ועול גדול ביותר, ורק מצד העומ"ש שעליו, ועיקר היגיעה ועבודה היא רק לעשות נגד טבעו, ואפי' בדבור קל בהתאפקות בדבור, וכן במח"ז⁸³ כו', וכמו"כ בהוללות, אם בטבעו הוא בעל מרה לבינה, יעשה עצמו בעוצב, וימעט מאד בדבור, וישמור פיו ולשונו, ולא ילך בגדלות והתפשטות בקומה זקופה ורוח גבוה לדבר גדולות, כ"א בהכנעה ושפלות וענוה גדולה, ואע"פ שבטבעו הוא רוח גבוה ורחב לב כו'. ובכל אלה, אעפ"י שלא נהפך טבעיות שלו כלל, רק שמכניע הלב ועוצר רוחו וכובש יצרו בע"כ, שנק' לאכפ' לסט"א לבד, יש בזה נח"ר גדול למעלה, וכמ"ש בסש"ב פרק כ"ז, דשני מיני נח"ר לפניו ית' למעלה כו', והשנית כד אתכפ' הסט"א בעודה בתקפה וגבורתה ומגבי' עצמה כנשר, ומשם מורידה ה' כו'⁸⁴, והיינו ע"י הכפ' למטה בכל הכחות הטבעיים שלו כנ"ל, אתכפ' סט"א למעלה כו', שיש בזה נח"ר גדול, ובפרט כשהוא מצד עומ"ש שעליו כו' כנ"ל, ונק' עובד אלקים באמת. ופי' עובד אלקים הוא מל' עורות עבודים⁸⁵, ל' תיקון, היינו שמתקן לבחי' שם אלקים, בגימ' הטבע⁸⁶, במה שמכניע הטבע הגופנית שהוא מק"נ, ונכלל בשם אלקים דקדושה, הן בהכפ' בסו"מ בכל הפרטים הנ"ל, כמו בתאוות ותענוגים ולה"ר ורכילות וכה"ג, הרי ע"י שמושל על עצמו וכובש תאוותיו, הרי נכנע בזה הטבעית שמק"נ, ומתוסף כחו עי"ז בקדושה כו', והן בוע"ט, כמו בעסק התורה בכפ'י, וכן במצות צדקה כו' כנ"ל, נכנע בזה בחי' ק"נ, ונכללת בקדושה כו'. משא"כ מי שלא עבד אלקים בעומ"ש לעמוד על נפשו נגד טבעו כנ"ל, אע"פ שעושה מצות ולומד תורה ומתפלל בכ"י ויום, אלא שהוא בחיצוניות, ע"צ⁸⁷ ההרגל לבד, ואין בזה הנחת עצמו והנחת כחותיו הטבעיים כלל, וכמ"ש⁸⁸ יען כי נגש כו' בפיו ושפתיו כבדוני בתפלה ולבו רחוק ממני, שזהו מן השפה לחוץ, מצד הרגילות שכך רגילותו מנעוריו כו', וכן ותהי יראתם אותי מצות אנשים מלומדה⁸⁹ ברגילות וטבעות⁸⁹ ממש, אבל זהו מה שהרגילות אבותיהם מנעוריהם

ש"טו

שער התשובה פ"ו (קכא, ב – ד"ה והמרגיל). של"ה פט, א.
קפט, א. שח, ב. שו"ת חכם צבי סי"ח. תניא שער היחוד
והאמונה רפ"ו (פ, סע"א).

(87) = על צד.

(88) ישע"י כט, יג.

(89) כ"ה בכתי"ק. ואוצ"ל וטבעיות (וכ"ה בתו"ח שמות שם).

(82) ע"פ שבת פח, ב. יומא כג, א. גיטין לו, סע"ב.

(83) = במחשבות זרות.

(84) ע"פ ל' הכתוב – ירמי' מט, טז.

(85) ראה בכורות כט, ב (במשנה). לעיל ד"ה כי תבואו גו'

ושבתה ר"ע ו.ש. וש"נ.

(86) פרדס שער יב (שער הנתיבות) פ"ב. ראשית חכמה

לבד, שאין בזה שום צד ענין עבודה בעומ"ש מכח עצמן, לעשות נגד טבעו דוקא אף שהוא בע"כ כו' כנ"ל, אין זה עובד אלקים כלל כו'. וז"ש⁸⁰ ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע, דודאי היכר גמור יש ביניהם, ונראה לעין במעשיהם בהיפך מטוב לרע כו', כך ממש תתבוננו ותראו הבדל הניכר לעין הרואה בין עובד אלקים, למעלה מטבעו, בעול מ"ש ממש, לאשר לא עבדו בעול כלל כנ"ל, אע"פ שמעשיהם בעבודה האלקית כמו בתפלה ותו"מ א' היא ממש, ובאמת [ה]הבדל ביניהם [הוא] כמו בין צדיק לרשע ממש, דעם היות שאינו רשע ח"ו, אבל אין בלבו עומ"ש כלל כו', והאדם יראה רק לעיניו⁹⁰, בחיצוניות המעשה לבד, וה' יראה ללבבו⁹⁰, אם שיש בלבו עומ"ש בעבודתו, ומכניע טבעו לגמרי מצד העומ"ש שעליו, שזהו עובד אלקים באמת כו' כנ"ל, אם שאין בלבו עומ"ש כלל, ואינו מכניע טבעו כלל כו' כנ"ל. ואפילו מי שהוא מתמיד בטבעו, ואינו מחומם וכה"ג, כמ"ש בס"ב פט"ו, מ"מ, אינו מכניע טבעו כלל, ואין בו עומ"ש כו', ונק' לא עבדו כו'. אבל עובד אלקים הוא שמקבל עליו עומ"ש מצד יראה ופחד אלקים כו', ומצד עומ"ש דוקא שעליו ה"ה עושה מה שעושה, הן בסו"מ והן בוע"ט כו'.

וע"פ ⁹¹ הנ"ל יובן מ"ש ומקנה רב הי' לבני ראובן ולבני גד כו'. והענין, דהנה ידוע ההפרש בין יוסף לכל השבטים⁹², שהשבטים היו רועי צאן⁹³, והיינו שבחרו להם עבודה שלא יבלבל אותם, ויוכלו להיות מרכבה לאלקות גם בעסקם בעוה"ז כו', משא"כ יוסף שהי' טרוד בעסקים, וכמשארז"ל ע"פ⁹⁴ ויבא הביתה כו', למבדק בכתבי דחושבנא כו', ואח"כ הי' מלך במצרים, שהי' טרוד הרבה כו', אמנם, להיות כי הי' נשמה דאצילות, שמובדל בערך מבי"ע, לא הי' לו שום מניעה כלל לעבודתו, שגם בעת טרדתו בהעולם, הי' בשעת מעשה מרכבה לאלקות כו', וכמשנת"ל (סד"ה וספרתם לכם⁹⁵), אבל השבטים, להיותם מבחי' מרכבתא תתאה דבי"ע, לא הי' ביכולתם בעת הטרדא להיות באותו זמן עצמו בבחי' מרכבה כו'. וזהו דבני ראובן ובני גד שהיו מבחי' מרכ"ת⁹⁶, והיו במדר' עבד, לכן בחרו להיות רועי צאן דוקא. וזהו ומקנה רב הי' לבני ראובן כו', שהי' עסקם במקנה צאן דוקא כו'. וזהו ג"כ מה שבחרו בעבר הירדן, דהנה, ארץ היא בחי' רצוא, וכמא⁹⁷ למה נק' שמה ארץ מפני שרצתה כו', והיינו בחי' הרצוא דמי לי בשמים ועמך לא חפצתי כו'⁹⁸, שזהו מצד הידיעה והשגה וההרגש דבחי' הרוממות וההפלאה דאוא"ס כו', שזהו בנשמות שהן בבחי' עובדי הוי', בחי' עבד נאמן ובחי' בן כו', וכמשנת"ל (ד"ה תתן אמת⁹⁹). אבל נשמות דבי"ע, בחי' עבד פשוט, הן בבחי' עובד אלקים, שעבודתם הוא בירור הנה"ב (שזהו ג"כ ענין מקנה רב, בחי' נשמות דזרע בהמה¹⁰⁰, ועבודתם הוא בתיקון ובירור הנה"ב כו'),

(90) ע"פ שמואל"א טז, ז.

(91) בהבא לקמן (עד סוף המאמר) ראה מקומות שצויינו

בהערה 1.

(92) ראה מאמרי אדה"ז תקס"ה ח"א ע' קצב ואילך. סה"מ

תרל"ג ח"א ע' סג ואילך. תר"ן ע' שעז. עזר"ת ע' קג ואילך.

תרפ"ח ע' כג ואילך. וראה גם הוספות לתו"א ויחי קג,

סע"א"ב. תו"א וישב כח, א. משפטים ע, ב.

(93) ראה יגש מו, לב ואילך.

(94) וישב לט, יא, ובתרגום אונקלוס שם.

(95) לעיל ע' רפז.

(96) = מרכבתא תתאה.

(97) ב"ר פ"ה, ח.

(98) תהלים עג, כה.

(99) ראה שם ע' ותה.

(100) לשון הכתוב – ירמ"י לא, כו. וראה לעיל ד"ה החודש

ע' ויא. וש"נ.

ש"פ מטות-מסעי, מבה"ח מנחם-אב, ה'תרס"ו תיט

לכן בחרו בעבר הירדן. דהנה, במד"ר פ' נשא פ"ז¹⁰¹ חשיב העשר קדושות דא"י מקודשת מכל הארצות, ארץ כנען מקודשת מעבר הירדן, והיינו¹⁰² כי הגם שעבר הירדן ג"כ בכלל א"י לגבי שארי ארצות, מ"מ ארץ כנען מקודשת כו'. והיינו דארץ כנען היא בבחי' הרצוא דמי לי בשמים כו', שזהו הרצוא דבחי' עובדי הוי' (והיינו העבודה שמצד הנשמה כו'), אבל עבר הירדן זהו העבודה דבחי' עובד אלקים כו'. אמנם הנה עבודת משה הי' להמשיך בחי' הדעת גם בנשמות דזרע בהמה, וכמ"ש¹⁰³ ונתתי עשב כו', אמר להם, אם תחלצו למלחמה, עם הנה"ב, עד שמצד זה יבואו לבחי' תוקף הרצוא, כענין בכל מאדך¹⁰⁴ שבא מצד המנגד כו', וזהו אם תחלצו למלחמה לפני הוי' כו' ונכבשה הארץ, שתדחקו ותבאו לבחי' הרצון עד שתבואו לבחי' לפני ה', כענין התהלך לפני¹⁰⁵, בבחי' הפנימיות כו' (וי"ל דהיינו בחי' גילוי שם הוי' שע"י שם אלקים, דהיינו שע"י העבודה בבחי' אלקים יהי' גילוי שם הוי' כו', וכמו שנת"ל ד"ה הנ"ל¹⁰⁶), אז והיתה הארץ הזאת לכם לאחוזת, שתנחלו ותרישו בבחי' ירושה גם הארץ הזאת שבעבר הירדן, והיינו היתרון שנעשה ע"י בירור הנה"ב, שגם הארץ הזאת, הגם שאינה מקודשת כ"כ, תהי' לכם לאחוזת ע"י העבודה בהעלאת הנה"ב כו'.

(103) עקב יא, טו. וראה תו"א משפטים עה, ב. ובכ"מ.

(104) ואתחנן ו, ה.

(105) לך לך י, א.

(106) לעיל ע' תג.

(101) פיסקא ח.

(102) ראה בארוכה לקו"ש ח"ב ע' 695. חי"ג ע' 124 ובהע'

20 שם. חכ"ח ע' 214 ובהע' 52 שם. סה"ש תש"נ ח"ב ע' 546

הע' 68 ובשוה"ג לשם. אגרות קודש כ"ק אדמו"ר זי"ע ח"ד

ע' תפח.

בס"ד, ש"פ דברים, רס"ו

אלהי הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל [כו'] במדבר בערבה כו'.² [ו]הקשה בכי"ק:³ דלא מצינו שדבר משה אל כל ישראל אלא כאן ובפ' הקהל,⁴ וצ"ל היתכן שא' ידבר אל כל ישראל כו'. גם צ"ל מה שהקשה מהרמ"א⁵ למה בתחלת דבריו הוכיחם ע"ד הנסתר, במדבר בערבה כו', ואם מפני כבודן של ישראל, הלא אח"כ בפ' עקב הוכיחם בגלוי, כאמרו⁶ ובתבערה ובמסה מקציפים הייתם כו' ממרים הייתם כו', ולמה כאן הוכיחם ע"ד הנסתר דוקא. ולהבין זה צלה"ק משנת"ל⁷ שיש ב' בחי' עבד, הא', שעבודתו היא מצד העול לבד, שאין לו אהבה והתקשרות אל האדון, כי אינו יודע מעלת ומדרג' האדון, ואין לו אהבה אליו, כ"א עול האדון שעליו, שזה מכריחו לעבוד בכל עבודה קשה וכבידה ביותר מה שלמעלה מכחו וטבעו כו'. וכמו"כ הוא ברוחניות, שאין לו בחי' אהבה והתקשרות לאלקות, כ"א עומ"ש שעליו, שהוא בחי' היראה ופחד אלקים שעליו, ה"ז מכריחו לעבוד בקיום התו"מ בפו"מ, אף שהוא בדרך עול ומשא, כי אינו חפץ בזה באמת, כי הוא רוצה להיות חפשי כו', אמנם העול מ"ש שעליו אינו מניחו להיות בבטילות, ומכריחו להיות סו"מ וע"ט⁸, והיינו שמבטל טבעו ורצונו בכל פרט ופרט, ועושה יותר מרגילותו, הכל רק מצד הקבעומ"ש שעליו כו'.

אך הנה בחי' עבד הב' הנ"ל⁹ שעבודתו בשמחה ותענוג, ולא תכבד עליו העבודה, ויעבוד בכל עבודה קשה וכבידה בכל אשר יגזור אדונו עליו, ואע"פ שיהי' למעלה ונגד טבעו לגמרי, עד מס"נ ממש, לא ירגיש כלל בעצמו למשא ולעול כלל, אדרבה, יעשה הכל מאה"ר בעונג ושמחה כו', וכ"ז מצד עוצם התקשרותו בלו"נ לאדונו כו' כנ"ל, הנה כן יש בנשמות הגבוהות, שיש להם ידיעה והשגה באוא"ס, והיינו באוא"ס שלמעלה מעולמות, שיודעים ומשיגים בחי' הרוממות וההפלאה דאוא"ס, איך שאוא"ס מרומם ומופלא מעולמות, וגם ההפלאה דאור א"ס מצ"ע, ואופן ההפלאה כו', וכ"ז יודעים ומרגישים היטב בנפשם כו' (ובודאי שאין ידיעתם בזה כמו בנשמות שנק' בניס¹⁰, שבהם ההשגה באו"א לגמרי, ועיקרם בבחי' ראי' כו', מ"מ, גם נשמות אלו יודעים ומשיגים את ענין ההפלאה דאוא"ס, ומרגישים זאת בנפשם כו'), ועי"ז נעשה אצלם אהבה והתקשרות גדולה באוא"ס כו'. ומ"מ, אין האהבה באופן כזה שיתאחדו ממש באוא"ס, שזה שייך דוקא

שיז

(1) המאמר מיוסד על ד"ה ויקהל הגדול בתו"ח שמות ח"ב (הוצאת תשס"ג) שצו, סע"א ואילך.
להתחלת וסיום המאמר ראה ד"ה אלה הדברים באוה"ת דברים ס"ע יא ואילך. רד"ה בן בג בג אומר, ורד"ה וסד"ה שמאלו תחת לראשי בסה"מ תרל"ב ח"ב ע' תיב; ע' תכ; ע' תכ"ו. ד"ה אלה הדברים בסה"מ תרס"ג ח"א ע' קפג"ה, וע' קצב. שם ח"ב ע' רצ"ב, וע' רצט"ש. ד"ה אלה הדברים תשכ"ה (נדפס בקונ' בפ"ע – קה"ת תשס"ג).
(2) דברים א, א.

(3) = בכלי יקר.
(4) וילך לא, יא: תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם.
(5) = מהר"מ אלשיך.
(6) עקב ט, כב"כד.
(7) במאמר שלפנ"ז ד"ה ומקנה רב (לעיל ע' ותיא ואילך).
(8) = סור מרע ועשה טוב (תהלים לד, טו).
(9) ע' ותיב ואילך.
(10) ראה בכ"ז ד"ה החודש הזה (לעיל ע' ורו ואילך). וש"נ.

ש"פ דברים, ו' מנחם-אב, ה'תרס"ו

תכא

בנשמות דאצילות, דאיהו וחייהי וגרמוהי חד כו'¹¹, דכמו"כ הוא בנשמות דאצי', להיותן אלקות ממש¹⁰, לזאת הן מתאחדים ממש באוא"ס כו', אבל נשמות אלו, להיותן נשמות דבי"ע, כמשי"ת¹², א"א שיהיו בבחי' התאחדות ממש כו', כ"א בחי' הידיעה וההרגשה שלהם ברוממות והפלאות אוא"ס, ובחי' האהבה היתירה שלהם באוא"ס ב"ה, פועל בהם בחי' העבדות שלהם, והוא שנותנים ומוסרים א"ע בכל עצם נפשם לעבדו ית' בכל מיני שירות ועבודה, רק לצורך גבוה, ולא לצורך עצמם כלל, כ"א לעשות נח"ר לקונו כו'.

ונשמות אלו הן הנק' עובדי הוי' בכלל, שלמעלה מעובד אלקים בכלל. דעובד אלקים בכלל זהו היראה ואימה יתירה בקבלת עומ"ש באמת כנ"ל (כד"ה ומקנה רב¹³), ועובד הוי' הוא רק מצד האהבה וההתקשרות האמיתי, ע"כ ישליך נפשו מנגד, ויהי' לעבד נאמן לשרתו בכל מיני שירות. וכמו אליעזר עבד אברהם כו', שהכיר מעלת ומדריגת אברהם שהוא נעלה מאד, ומשו"ז מסר א"ע לעבד אליו כו', וכן יהושע הי' נער משרת למשה¹⁴ כעבד נאמן, וכן אלישע לאלי¹⁵, שזהו רק מצד פנימיות ההתקשרות כו' (ואע"פ שקבלו מהם הרבה השפעת חכמה בתורה ונבואה, וכמו משה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע¹⁶, ונתן מהודו עליו כו'¹⁷, וכן אלישע מאלי, וכמ"ש¹⁸ ויהי' נא פי שנים כו', וכן אליעזר מאברהם, וכמשארז"ל¹⁹ ע"פ²⁰ ובן משק ביתי, שהי' דולה ומשקה כו', מ"מ, אין זה כמו התלמיד לרבו, דכל כוונת התלמיד הוא לקבל מרבו, הרי כל כוונתו רק לטובת עצמו כו', דכל סיבת האהבה וההתקשרות הוא ההשפעה שמקבל מרבו, וע"י הקירוב שלו אליו ה"ה משפיע לו ביותר, וזהו כל כוונת האהבה והקירוב רק בשביל ההשפעה כו', והיינו מפני שהביטול וההתקשרות שלו לרבו הוא רק לכחות הגלויים שלו, והיינו השפעת השכל כו' (ועמשנת"ל ד"ה לך לך²¹). אבל יהושע ואלישע שהיו משרתים, דענין השירות אינו מה שלצורך עצמו, וזהו שהי' בהם מעלה יתירה לעשות רק מה שלטובת רבו, ואינו מכוון להנאתו כלל. והיינו שהיו ג"כ בבחי' עבד ממש, אלא שהעבדות הי' מצד האהבה וההתקשרות הגדולה בעצמות הרב כו' (ע"י ידיעת העילוי וההפלאה כו'), וממילא לא תכבד עליו העבודה כלל, אדרבה, היא בשמחה ועונג רב כו'). וכך הי' משה נקרא עבד הוי'²² דוקא, והוא שאמר²³ לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא כו', שזהו כעבד הנאמן בבית ובכל אשר לו, שנמסר הכל לידו מכל הון ביתו, היינו דכל סדר ההשתל' ניתן ע"י להמשיך בהם תוס' אורות כו', שהוא כבעה"ב עצמו, ועושה ומצליח להביא תוס' ברכה כו', וכענין ועתה יגדל נא כח אד'²⁴, בחי' הגדלת כח כו', וכמ"ש במ"א²⁵. וכך הוא בכל הנשמות בפרט שנק' עובדי הוי', דכללות סדר ההשתל' ניתן על ידן להמשיך בהם תוס' אור כו',

(11) תקו"ז בהקדמה (ג, סע"ב).

(12) לקמן ד"ה אחרי הוי' אלקיכם ע' ותלד.

(13) לעיל ע' ותטו ואילך.

(14) תשא לג, יא. בהעלותך יא, ב.

(15) ראה מלכים"א יט, כא.

(16) אבות פ"א מ"א.

(17) פינחס כו, כ. וראה שם, כג ובפירש"י.

(18) מלכים"ב ב, ט.

(19) יומא כח, ב.

(20) לך לך טו, ב.

(21) לעיל ע' ופא"ב.

(22) ברכה לד, ה. ועוד.

(23) בהעלותך יב, ז.

(24) שלח יד, יז.

(25) ראה סה"מ תרכ"ו ע' קלה. תרל"ב ח"ב ע' שטו ואילך.

וש"ג. תער"ב-ע"ו ע' רסח ואילך.

וכמארז"ל²⁶ ע"פ²⁷ לאל גומר עלי, אמר הקב"ה אני ואתם נסכים למה שישראל עושין למטה כו', דבכל המועדים הרי מאירים תוס' אורות עליונים בכללות סדר השתל' כידוע²⁸, וזה תלוי בהב"ד שלמטה בקידוש החדש וקביעת המועדים כו'. וזה"ע עבד נאמן, אשר האדון סומך עליו, ומוסר אליו הכל, והעבד בטוב עבודתו והשתדלותו מוסיף ברכה רבה בבית אדונו כו'. וכמו"כ בעובדי ה' שבטוב עבודתם ממשיכים ריבוי תוס' אורות כו', ועבודתם היא באהבה ושמחה ותענוג גדול, וכמ"ש²⁹ עבדו את ה' בשמחה דוקא, לשמוח בשמחת ה', וחדות ה' היא מעוזו כו'³⁰, שאינו רוצה לעצמו מאומה, כ"א הוא שמח מהשמחה ונח"ר שלמעלה, וכמו בשמחה של מצוה³¹ מהנח"ר ועונג של מעלה כו', שכ"ז אינו רק מצד עוצם ההתקשרות פנימיות שבלב ומוח, דמשו"ז יניח כל עצמו לעסוק בעבודת ה' לצורך גבוה כו', הן בעבודה חיצונית, בקיום המצות בפו"מ במעשה כעבד פשוט ממש כו', והן בעבודה פנימיות, בטיב כוונתו בעשיותיו גופא להמשיך תוס' אורות למעלה, וגם שיהי' הגילוי למטה, וכמו ביחוד הוי' ואלקים למעלה ולמטה, לייחדא קוב"ה ושכינתא³² בתחתונים כו'.

וכ"ז בבחי' עבודת עבד, והיינו, לא כמו בעבודה שע"פ טו"ד, דהעיקר היא הכוונה, וכללותה היא לצורך עצמו, שיהי' גילוי אור אלקי בנפשו כו', וכאן גוף העשייה והכוונה שניהם שוים, והכל לצורך גבוה, להשלים הכוונה העליונה ולהיות נח"ר ועונג למעלה כו', וה"ה כעבד לשרת בכל מיני שירות, ככהן משרת בבית ה', להקריב קרבן ולערוך שולחן ה' ולהקטיר קטורת כו', וכמו להושיט יין בכלי, ולתקן ולייפות הלבושים וההיכלות וכל כלי יקר שיהי' לכבוד ולתפארת ולנח"ר לאדונו כו', כך עובדי הוי' בתו"מ, לתקן בחי' הכלים ולבושים נאים במעשה המצות, שזהו לברר בירורים דרפ"ח ניצוצות, וכהעלאה דקרבן וקטורת לריח ניחוח להוי', ולשמח לב אדם העליון בניסוך היין המשמח אלקים כו'³³. וי"ל שזהו יחוד הוי' ואלקים, והיינו ע"י המשכת תוס' אור בשם הוי', וכמ"ש³⁴ הסך נסך שכר להוי' כו', ומבואר במ"א³⁵ שזהו המשכה שלמעלה מטו"ד, והיינו מאוא"ס שלמעלה מהשתל' כו'. וכמו"כ הוא בתיקון ההיכלות כו'. ובכל הון ביתו העליון נאמן הוא לעשות כבעה"ב עצמו, דהיינו לכוון ברצון הפנימיות, ושיהי' תוס' ברכה באו"כ³⁶ בבית ובשדה, כמו ע"י תושב"כ ותושבע"פ כו'. וכ"ז הוא מצד גודל ההתקשרות והנחת עצמותו כו', וכאברהם שהי' עובד ה' רק מגודל התקשרות אה"ר שנמצא לבנו נאמן³⁷ באמת, עד שמסר כל עצמו ונפשו רק לעשות נח"ר ליוצרו, אף במה שמנגד טבעו, כמו לשחוט לבנו יחידו וכה"ג, לפי שהי' רחימא דמלכא כידוע³⁸, דמשו"ז לא תכבד כלל על עבד נאמן הזה כל עבודה קשה, [ו]יעשה הכל בנחת ושמחה יתירה כו'. ולא כמו העבד הא' שעושה בעול

(26) שמו"ר פט"ו, ב.

(27) תהלים נז, ג.

(28) ראה תו"א מג"א צד, א. סה"מ תרס"א ע' קסא. רד"ה

תקעו בחודש תרצ"א (סה"מ תרצ"א ע' ב). סה"מ תרח"ץ ס"ע

יו ואילך. ועוד.

(29) תהלים ק, ב.

(30) ע"פ נחמי' ת, י.

(31) ראה ברכות לא, א. שבת ל, ב. פסחים קיז, א. ובכ"מ.

(32) ראה זח"ב קיט, א (ברע"מ). ועוד.

(33) ראה ספר שופטים ט, יג ובפרש"י שם.

(34) פינחס כח, ז.

(35) ראה אוה"ת וישב (כרך ה) תתקג, א ואילך. וראה גם

אוה"ת פינחס ע' א"קס.

(36) = באורות וכלים.

(37) נחמי' ט, ת. וראה ירושלמי ברכות פ"ט ה"ה.

(38) ראה נח"ג רסב, ב. סידור עם דא"ח יב, א. אמרי בינה

שער התפילין ח"ג (הוצאת תשמ"ה ואילך) קלו, ד ואילך.

ש"פ דברים, ו' מנחם־אב, ה'תרס"ו

תכג

רק מצד יראת אלקים, שתכבד עליו העבודה כו', אבל עבד זה לא תכבד עליו כלל, ואדרבה כו'. וכמו"כ מרע"ה, שמסר נפשו על נש"י ואמר³⁹ מחני נא כו', וכן במלחמת מדין כו'⁴⁰ וכה"ג, ובכל ביתו הי' נאמן²³ להמשיך תוס' אורות כו'. וגם יש ע"י עבד נאמן בית הנ"ל תוס' ברכה והצלחה בכל הון ביתו בכפלי כפליים, עד שיגדל ויתעשר על ידו ביותר בכל אשר לו יותר מע"י עצמו כו', והיינו יותר ממה שהוקצב ע"פ סדר השתל' כו'. וכידוע⁴¹ שיש סוד שרש וסוד תוס', דמה שהוא בסוד שרש זה נמשך תמיד מצ"ע כו', אבל הוא בחי' הארה לבד כו', אמנם בחי' תוס' אורות אינם נמשכים מעצמו, כ"א ע"י עבודה דוקא, דכך הוא רצה"ע שזה יומשך ע"י עבודה דוקא כו'. וכמו ע"י משה עבד הוי', שנמצא תוס' ברכה בכל האו"כ העליונים דע"ס דאצילות, שהן בחי' הוי' בכלל, ע"י תו"מ שנמשך ע"י משה למטה, וז"ש²³ לא כן עבדי משה בכל ביתי כו'. ואתפשטותא דמשה בכל דרא⁴² בפרטי נשמות שנק' עובדי הוי' בתו"מ לשמה, ובכללות נש"י, שיקבלו התו"מ באהבה ורצון, כמו הללו את ה' כל עבדי ה' כו'⁴³, שע"י עבודתם בשמחה ובטוב לבב לעשות נח"ר ליוצרים, מוסיפים תוס' ברכה למעלה בשם הוי', ביחוד עליון שנעשה על ידם ע"י תו"מ כו'. וזהו כי לי בני"י עבדים עבדי הם⁴⁴, פי' עבדי הוי', בבחי' עבד נאמן בית, בתו"מ שנק' הון ביתו כו'⁴⁵.

שיט

וזהו בחי' עבד שלמעלה מבחי' בן הנ"ל, דאע"פ שעבודתו של הבן לאביו ג"כ הוא ברוב שמחה ותענוג לעשות נח"ר לאביו, ולא תכבד עליו כלל כל עבודה קשה ביותר בשביל אביו, עד מס"נ ממש, וכמא'⁴⁶ ברא דרחים לי' כו' ומסר גרמי' למיתה עליהו כו', הרי זה מצד שנמשך לשרשו, כי הרי יש כח המושך בנפש הבן מצד כח האב עד שנמשך אליו ממילא, שזהו כמו טבע בנפשו מצד התולדה כו'. וכך בנש"י שנק' בנים, נמשך להם כח ההתעוררות מאביהם שבשמים שיומשכו אחריו בכל לב ונפש, כמו משכני אחריו כו'⁴⁷, שזהו מצד שרשם בעצמות א"ס, ע"כ לא תכבד עליהם העבודה האלקית, ולא ינטו ימין ושמאל כו', אבל אין זה מכח עצמן ובחירתם. וממילא לא יהי' עי"ז כ"כ תוס' אור ושפע וברכת ה' למעלה כו', דגם הבן ממשיך תוס' אורות עליונים, אבל לא כ"כ, מפני שאין זה מכח עצמו כו'. משא"כ ע"י בחי' עבד נאמן בית הנ"ל, הגם שזהו מצד עוצם ההתקשרות שלו כו' כנ"ל, הרי ההתקשרות היא מצד עצמו והכרתו דוקא, וכן גם עבודתו, ומה שמשליך נפשו מנגד, הוא מכח עצמו דוקא, לא מצד הכח העליון שמושכו אליו שמכריחו למסור נפשו כבא דמסר גרמי' למיתה כו', שזהו מצד כח האב שמכריחו לזה, וה"ה עושה זאת באהבה ושמחה רבה, אבל אין זה תלוי בבחירתו כלל, כי מקושר הוא בעצם בשרשו, וא"א להיות באו"א כלל כו', אבל בהעבד אין זה מצד שהוא שרשו, אלא שהוא מצד עצמו התקשר א"ע, ונתן א"ע אליו, לעבדו בכל לו"נ עד מס"נ בפו"מ⁴⁸, וכמו

(39) תשא לב, לב.

(40) ראה במדב"ר פכ"ב, ב. פירש"י מטות לא, ג [ושם]: אע"פ ששמע [משה] שמיתתו תלויה בדבר [בנקמת מדין], עשה בשמחה ולא איחר].

(41) ראה ע"ח שיי"א (שער המלכים) פ"ז. שכ"ג (שער מוחין דצלם) פ"ו. ובכ"מ. ביאורו"ז להצ"צ ח"א ע' תצו ואילך. סה"מ עת"ר ע' נג ואילך. לעיל ד"ה ועשית חג שבועות (ע' ושכה). וש"נ.

(42) תקו"ז תס"ט (קיב, א. קיד, א).

(43) תהלים קלה, א (בשינוי).

(44) בהר כה, נה.

(45) ע"פ שה"ש ח, ט. וראה תו"א נח ט, ב. י, סע"א.

תולדות יח, ב ואילך. יט, א. שם, ד.

(46) זח"ג רפא, א (ברע"מ). – הובא בתניא ספ"י (טו, ב).

(47) שיר השירים א, ד.

(48) = לב ונפש עד מסירות נפש בפועל ממש.

אברהם שהכיר את בוראו⁴⁹ מצ"ע דוקא, וכמו שית⁵⁰, וכמשה עבד ה' כו', ונעשה כבעה"ב עצמו, להביא תוס' ברכה בשלו, שאין זה בכח הבן כ"כ⁵¹, לפי שאין זה בכח עצמו, כ"א בכח האב כו'. והיינו שנק' ישראל עבדים, עבדי הוי', לשלימות המעלה שיהי' בהם כח מצד עצמם בעבודתם בתו"מ ואהוי"ר, להוסיף אורות באצילות בתוס' ברכה למעלה יותר מעצם שרשם כו'. ולזה נמשכו הנשמות בגופים שיהיו נק' עבדים, דירידה זו לצורך עלי' היא, כידוע⁵², להעלות נשמתם ע"י קדושת העצמית דתו"מ למעלה משרשם בחכמה שבמות האב כו', והוא ע"י שמחה וטוב לכב במצות דוקא, שמזה יהי' העוה"ב, שהוא בחי' תוס' אור וברכה רבה הנעשה ע"י שמחה ש"מ, כמו ברכת ה' היא תעשיר כו'⁵³.

והנה הגם שלפי המובן מכל הנ"ל בהפרש שבין עבד הא', הנק' עובד אלקים בעומ"ש, לעבד הב', הנק' עובד הוי' שעובד בשמחה ותענוג כנ"ל, ודאי שאין ערוך ביניהם, דעבד הא' עובד בע"כ, ותכבד עליו העבודה עד שתקצר רוחו כו', משא"כ עבד הב' שמניח כל עצמו רק לה' לבדו באהבה וחשק, ונתוסף ריבוי ברכה בעבודתו כנ"ל, עכ"ז יש יתרון מעלה רבה בעבודה בעול דוקא יותר מבעבודה באהבה דעבד נאמן הנ"ל, מכמה טעמים. הא'⁵⁴, מצד עצם העבודה, דהנה, העבודה הבאה מצד האהבה וההתקשרות האמיתי כנ"ל, כל מה שיעשה ויעבוד להאדון, לא נק' עבודה כלל, כי, ענין העבודה הוא שעושה מה שהוא היפך טבעו ורצונו העצמי, ואינו חפץ בזה, אדרבה, כבד עליו הדבר מאד, ועושה רק מצד עול האדון כו', אבל כאשר חפץ בעצמו בזה, ואינו כבד לו הדבר, אין זה עבודה כלל כו'. והרי עבודת עבד הנאמן ה"ה עצמו חפץ בכל העובדות, ויש לו בזה תענוג ונח"ר במה שעובד ומשמש אותו כו', ממילא אין זה עבודה כלל. ועבודה כזאת יעשה ג"כ האוהב הנאמן לאוהבו, מצד עוצם התקשרות האהבה, וכאהבת הבן אל האב ואשה לאישה, שישרת אותו ויעשה רצונו בכל אשר יגזור אומר עליו, כמו לתקן תיקוני ביתו ולבושיו וכליו, וגם כל מלאכת הבית והשדה, להיות בזה תוס' ברכה, כאשה עקרת הבית שתעשה באמונה לבעלה, כמו א"ח⁵⁵ כו', בטח בה לב בעלה כו' גמלתהו טוב כו', וכן הבן בנכסי אביו שמוסר הכל לידו. ולמה יגדל מעלת עבודת העבד נאמן יותר מעבודת אשתו ובנו וכל או"נ⁵⁶ כנפשו, שכל אלה אינו רק מצד ההתקשרות באה"ר ונפלאה, עד שמתבטל מכל עצמו לעבודתו ולרצונו כו'.

והגם שיש בזה חילוקים ויתרונות זה על זה, דבאוהב נאמן, הגם שעושה מצד אהבתו והתקשרותו אליו, מ"מ, יש בזה טובת עצמו והנאתו, וכידוע דכל אהבה ה"ה תלוי בדבר⁵⁷, דזה שאוהב אותו הוא מצד הטוב שעשה והשפיע לו, אם בהשפעת המדות, כמו בגמ"ח וכה"ג, או בהשפעת השכל כו', ולזאת הקירוב וההתקשרות של האוהב אל הנאהב הוא מפני שקבל ממנו, ולכן כל מה שעושה רצונו של הנאהב הוא בשביל עצמו, שעיי"ז

(49) ב"ר פ"ל, ת.

(50) לקמן ע' ותלד ואילך.

(51) בתו"ח שמות שם: כלל.

(52) ראה אוה"ת עקב ע' תפא, ובמקומות שנשמנו שם.

(53) משלי י, כב.

(54) טעם הב' נתבאר בד"ה אחרי ה"א תלכו (לקמן ע' תלב

ואילך).

(55) = אשת חיל (משלי לא, י ואילך).

(56) אוהב נאמן.

(57) ראה אבות פ"ה מ"ז. וראה מאמרי אדהאמ"צ דברים

ח"ג ס"ע תשנו ואילך. המשך תער"ב ח"א ע' נה. סה"מ עטר"ת

ע' תרלד. ועוד.

יתקרב יותר ויקבל ממנו יותר כו', וכמשנת"ל ברב ותלמיד כו'. לבד באהבה עצמית שאינו תלוי בדבר⁵⁷, דהקירוב וההתקשרות, וכן השימוש בעשיות רצונו, אינו לטובת עצמו והנאתו, ונמצא דזהו דוקא ביטול והנחת עצמותו. כי באוהב ונאהב, הרי השימוש שמשמש את אוהבו או רבו ושעושה רצונו, אין זה הנחת עצמו, כ"א אדרבה כו', משא"כ באהבה שאינה תלוי' בשום דבר הוא בבחי' ביטול והנחת עצמותו כו'. וזה בב' אופנים. הא', באהבת והתקשרות הבן לאביו, שמתבטל הוא מכל עצמותו, ואינו עושה לצורך עצמו, כ"א לצורך אביו, שחפץ בטובתו ובתענוג שלו דוקא, ובד"כ ה"ה חפץ שיושלם רצון אביו כו'. והאופן הב' בעבד נאמן הנ"ל, דהתקשרותו ג"כ אינה תלוי' באיזה דבר, וה"ה ג"כ בבחי' ביטול והנחת עצמותו, שכל השירות והשימוש הוא רק לצורך האדון, שיושלם רצונו, ושיהי' לו תענוג ונח"ר כו' כנ"ל. ויש יתרון מעלה בעבד נאמן על הבן, כמשנת"ל דבהבן אינו מכח עצמו, רק מכח האב, ובעבד הוא בכח עצמו כו' כנ"ל. הרי שיש חילוקים בג' אלה, זה למעלה מזה, דבאוהב ונאהב לא יש בחי' הנחת עצמו, ובבן הוא בבחי' הנחת עצמו, אבל אינו בכח עצמו, ובעבד נאמן הוא בכח עצמו כו'. אמנם, החילוקים האלו הם באיזה מדרי' היא הקירוב וההתקשרות (וממילא יש חילוק ג"כ בגוף אופן ההתקשרות כו'), ובהנח"ר הנעשה ע"י השירות ושימוש שלהם, דבאוהב ונאהב ההתקשרות בד"כ היא רק בהכחות הגלויים, ובמה ששייך לגילוי לבד כו', לא בהעצמות ממש (וממילא ההתקשרות אינו בעומק ובפנימיות הנפש כ"כ כו', ולזאת ב' אוהבים צריכים לכריתות ברית, מפני שיוכל להיות שתופר אהבתם, וע"י הכר"ב מעלים אהבתם למעלה מן השכל כו', וכמ"ש במ"א⁵⁸), ובאב ובן, וכן בעבד נאמן, ההתקשרות הוא בהעצמות דוקא (ובודאי בזה יש יתרון בבן מבעבד, דההתקשרות היא יותר בעומק ופנימיות נפשו עד עצמותו ממש, שה"ה עצם א' ממש כו'. וי"ל דמשו"ז יש ג"כ יתרון מעלה בענין הביטול והנחת עצמו בבן על העבד, דהבן חפץ שיושלם רצון האב, ולא איכפת לי' אם על ידו או ע"י אחר, רק שיושלם רצונו כו', והעבד נאמן חפץ ג"כ רק בהשלמת רצון האדון, אבל חפצו שיהי' על ידו כו', ועמ"ש בבה"ז פקודי⁵⁹ ע"פ⁶⁰ והנה איש מראהו כו' בסופו, בענין מ"ש בדוד⁶¹ אם כה יאמר לא חפצתי כו'). וגם יש חילוק בהנח"ר, דבבן ועבד יש הרבה יותר נח"ר מבאוהב ואהוב, שהוא לצורך עצמו, ובן ועבד הוא לצורך האב והאדון כו'. ויש יתרון בהנח"ר בעבד נאמן על הבן, להיות דבהבן ה"ה מכח האב, ובעבד מכח עצמו כנ"ל (והיתרון בהנח"ר היינו יתרון בהתוס' ברכה כו', וזהו שנת"ל שהתוס' ברכה בריבוי והצלחה יתירה הוא בעבד נאמן יותר מע"י הבן, עם היות שע"י הבן ג"כ נמשך תוס' ברכה כו' כנ"ל. ויש בן שהוא ג"כ עבד כו', כמשי"ת⁶²). וכ"ז הוא בהנח"ר (שגם בזה יש יתרון בעבד הא', כמשי"ת⁶³), אבל בגוף ועצם העבודה, הנה אופן עבודת האוהב לאהוב ובן לאביו ועבד נאמן לאדונו, משתוים המה, וכולם אינם עבודה אמיתית, להיות שזהו מצד ההתקשרות שעושה באהבה וחשק כו'.

שכא

(60) יחזקאל מ, ג.

(61) שמואל-ב טו, כו.

(62) ד"ה אר"ע אשריכם תרס"ז (ע' ושפ ואילך).

(63) לקמן ע' ותלה ואילך.

(58) ראה מאמרי אדהאמ"צ שם. סה"מ תרנ"א ע' מד

ואילך. תרנ"ג ע' קמח ואילך. תרצ"ט ע' 22 ואילך. תש"ב ע' 24 ואילך.

(59) = בביאורי הזוהר (לאדמו"ר האמצעי) פ' פקודי (נט, ג.

וראה גם ביאורו"ז להצ"צ ח"א ע' שי).

אבל עבודת העבד הפשוט שעובד בעול לבד, שלא מצד האהבה וחשק, אדרבה, תכבד עליו העבודה, ולא יחפוץ בה כלל, וגם לעשות נח"ר להאדון ולהגדיל כבודו, אין לו בלבו התקשרות אהבה כ"כ, רק מצד היראה ופחד שאימת האדון עליו עושה בע"כ כנ"ל (ד"ה ומקנה רב⁶⁴), זהו שנק' עבודה ממש, ועבודתו היא בתמידי[ן]ת, בלי שום שינוי וחילוף, ולא יגרע עבודתו, ואף בעבודות פשוטות, כחטיבת עצים ושאיבת מים וכה"ג, שוה אצלו כמו עבודות דקות, כהושטת כלי יקר לשתי' וליפות השולחן ולבוש וכה"ג, כי הכל עובד מצד העול המוטל עליו לבד כו'. ואינו דומה כמו העבד הנאמן שעושה מצד האהבה וההתקשרות החזקה אל אדונו, שיוכל להיות בזה שינוים, כי מאחר שיש בזה תערובות אהבה, בהכרח שיהי' בזה איזה שינוי לעת מן העתים כו'.

והענין הוא, כי הנה באהבה והתקשרות, הרי יש בזה השתתפות משניהם, מהעבד המקושר, ומהאדון שאליו הוא מקושר. ועם היות שמצד האדון לא יהי' שינוי לעולם, והכל הוא באופן א' (להיות שאין זה מצד טיב השפעתו, או מצד טיב כחותיו וכה"ג, כ"א מצד עצמו כו'), אבל מצד העבד יכול להיות שינוי קצת לעתים כו'. ובפרט שההתקשרות אינו כמו התקשרות הבן אל האב, שהיא התקשרות עצמית מצד שהם עצם א' כו'. ועם היות דהתקשרות העבד הוא ג"כ בכל עצם מהותו למעלה מטו"ד, ולא כמו רב ותלמיד כו' כנ"ל, מ"מ יכול להיות בזה שינוי. הא', שלפעמים מתעלם ההתקשרות והאהבה, וא"א שתהי' תמיד בהתגלות, ובודאי אינו דומה בעת שהוא בעולם לעת שהיא בהתגלות כו'. הב', שהרי מ"מ יש לו בזה הרגש גילוי⁶⁵ לעצמו בגוף ועצם ההתקשרות והאהבה, שהרי ההתקשרות היא מצד העילוי של האדון, ולא בכל העתים דומה הרגש העילוי כו', וממילא בהכרח שיש בזה חילוקי מדרי' באופן ההתקשרות כו' (ובאמת גם כשאינו מרגיש את העילוי, יש לו ג"כ תוקף ההתקשרות אליו, מצד ההרגש שמכבר כו', מ"מ, אינו דומה אם הרגש העילוי הוא בהתגלות או שהוא בעולם, ובהתגלות לא כל העתים שוים בהרגש העילוי כו'). וגם בהעובדות שלו, הרי יש לו בזה גילוי אור בנפשו, והיינו זה גופא מה שעושה נח"ר להאדון ומשלים רצונו כו', ועם היות שאין זה כוונתו בשביל האור והגילוי שלו, אבל מ"מ הרי יש מזה גילוי אור בנפשו כו'. ומשום כ"ז יכול ליפול בזה שינוים, וגם חילוקים בפרטי העבודות, וא"א שיהי' אצלו שוה חטיבת עצים בשביל האדון להושטת כלי יקרה אל האדון לשתותו, ויותר ישתדל להושיט כלי כו', דהרי עבד זה עובד בכדי לעשות נח"ר כו' (מזה הוא מתענג, וזהו הגילוי כו'), ואינו דומה באמת הנח"ר של האדון ממלאכה זו כמו ממלאכה נקי' ויקרה כו', אם לא שידע שזה רצון האדון שיחטוב עצים, או שידע שנוגע מאד להאדון כו'. והג', דבעבודת העבד הנאמן בהכרח שיש בזה איזה טעם ודעת, שמשכיל ומתחכם לידע רצונו של האדון, כי העבד הזה אין ענינו שעושה רק מה שנצטווה, ואין אומרים לו הכל בפרטיות איך ומה לעשות, כ"א צריך להשכיל ולהתחכם בעצמו איך ומה לעשות כו'. וגם עושה את העובדות שלו בהשכל ודעת, כי, מה שהעבד הזה מצליח בעבודתו הוא משני טעמים, מצד עוצם ההתקשרות שלו, שנותן נפשו ממש על רכושו וקנינו של האדון יותר מהאדון עצמו

שכב

ש"פ דברים, ו' מנחם-אב, ה'תרס"ו

תכז

כו' כנ"ל, וגם מצד שמשכיל ומתחכם בכל דבר איך ומה לעשות, ועבד נאמן כזה הקב"ה מצליח בידו כו' (וכמו ביוסף אצל פוטיפר, וכן אח"כ כשהי' מלך במצרים כו'), אבל להיות שיש בזה השתתפות העבד, א"א שלא יהי' בזה איזה שינוי כו', דלפעמים אינו מתחכם כ"כ, ואינו עומד על אמיתת הדבר כו' (ומי לנו גדול ממרע"ה שהי' עבד נאמן, וכמ"ש⁶³ בכל ביתי נאמן הוא כו', ומ"מ כתיב⁶⁶ יען לא האמנתם בי כו', דבזה הפרט בהסלע לא השלים הכוונה כו'). אבל עבודת העבד הפשוט, מאחר שאינו מצד האהבה, כ"א מצד היראה, אין בזה שום השתתפות מצד העבד כלל, וכמשי"ת⁶⁷ שהעבד אינו מציאות לעצמו, ואינו מהות בפ"ע כלל מן האדון כו', ועושה רק מה שנצטווה כו', כי בהעבד לא יש רק העשיה בפועל ומה שנצטווה לבד כו', לזאת אין שינוי כלל בעבודתו, ולא יגרע עבודתו לעולם כו'. וכמו"כ כל העובדות שוין אצלו, כי הרי אינו עושה בשביל הנח"ר, כ"א שצריך לעבוד את אדונו, וממילא כל הענינים הנצרכים אל האדון שוין אצלו כו'.

וכן הוא בעבודה האלקית, שמקבל האדם ע"ע עומ"ש, עול ממש, וכמ"ש⁶⁸ עבדו את ה' ביראה דוקא, וכמלאכים שנק' משרתים⁶⁹ ועבדים מצד עול מ"ש שעליהם, וכמא' וכולם מקבלים עליהם עומ"ש כו'⁷⁰, ואימתך עליהם כו'⁷¹, והיינו לא מצד התקשרות אהבה, רק מצד היראה והאימה כו', דאפי' מלאכים שעבודתם באהבה, וכמו מחנה מיכאל באהבה כו'⁷², הנה כללות עבודתם הוא מצד היראה דוקא, וכידוע⁷³ דהעיקר במלאכים הוא בחי' הקבלת עומ"ש⁷⁴ כו' (וי"ל ע"ד ומי איכא חברותא כלפי שמיא כו'⁷⁵, ושייך רק בנש"י ענין התקשרות האהבה, להיותן בחי' בנים בעצם כו'). וכן הוא בנשמות, שיש שעיקרן הוא בקבעומ"ש, וכל עבודתן הוא מצד עומ"ש שעליהם, דעיקר עבודת עבד הוא שעבודתו הוא בעול דוקא, אף שתכבד העבודה (ולא כעובד מאהבה⁷⁶, שחפץ ומשתוקק הוא בעבודתו, כי הקירוב לאלקות טוב לו מאד, הן בשעת העבודה בתפלה, והן בקיום המצות ועסק התורה, שע"י כ"ז מאיר לו אור הוי' בנפשו, וזאת היא כוונתו בעבודתו, ויש לו חשק גדול בזה, ומתענג ע"ז כו', אבל כאשר העבודה היא בקבעומ"ש, שאין לו הרגש אור בנפשו, ולא משו"ז הוא עובד כו', הרי כללות עבודתו, הן היגיעה בתפלה שבאה לו ביגיעת נפש ויגיעת בשר כו', כמ"ש בסש"ב פמ"ב, וכן עסק התורה וקיום המצות, שהכל הוא מצד העול, ולא מצד איזה הרגש אור כו', תכבד עליו הדבר מאד, ורק מצד עול מ"ש שעליו ה"ה מייגע את עצמו בתפלה להאריך בהתבוננות עד שיתעורר באהבה כו', אבל כללות העבודה היא כמשא כבידה עליו כו' (וחפץ בזה ועוסק בזה בפועל רק מצד העומ"ש, והעול הזה הוא נעשה אצלו כטבע, להיות בעבודה זו תמיד, כשור לעול כו'⁷⁷), ואין בה נח"ר ושמחה כלל וכלל, רק הכרחיות וחיוב גדול מצד העומ"ש המוטל עליו, וע"כ לא יגרע מעבודתו יום ולילה, כמו בעול תורה ועול מצות ועול תפלה, והוא שנק' עבודה ממש כו'.

שכג

(62) ראה לקו"ת ויקרא מה, א. במדבר י, א. יא, ב. לא, א.
ועוד.
(73)
(74) ראה תו"ח בא צז, ב.
(75) ראה ברכות לד, א.
(76) ע"פ ל' הרמב"ם פ"י מהל' תשובה ה"א ואילך.
(77) ע"פ ע"ז ה, ב.

(66) חוקת כ, יב.
(67) לקמן ע' ותלא.
(68) תהלים ב, יא.
(69) ראה תהלים קד, ד. ברכת יוצר שבתפילת שחרית.
(70) נוסח ברכת יוצר.
(71) כ"ה בכ"מ בדא"ח, והוא ע"פ פיוט „אשר אימתך ...
ומוראך עליהם" בתפילת הש"צ במוסף דיוהכ"פ.

משא"כ בעבודת העבד הנאמן, העובד מצד עוצם התקשרות אהבתו לה, עם היות שאין זה אהבה שע"פ טו"ד, כ"א מצד העילוי וההפלאה דאוא"ס, ועצם האהבה אין ענינה בחי' אהבה ורצוא, כ"א היא התקשרות בבחי' הנחת עצמו (בל"א ער לייגט זיך אָוועק און גיט זיך אין גאַנצין אָוועק צוא אלקות), מצד הרגש העילוי וההפלאה שבאוא"ס כו', וכמשנת"ל בענין העבד הב', שאין זה מצד יראת האדון ואימתו שעליו, כ"א מצד שידוע רוממות ומעלת האדון ה"ה מתקשר אליו בכל עצם נפשו, אמנם ההתקשרות היא בבחי' ביטול (לא כהתקשרות האוהב אל האהוב), שמתבטל אליו, ומניח א"ע אליו לגמרי לשרתו בכל מיני שירות, הכל בשביל האדון לבד, בלי שום קבלת טובה לעצמו כלל כו', וכמו"כ הוא בעבודה שמצד הרגש נפשו, שמרגיש מאד בחי' אמיתית העילוי והרוממות דאור א"ס, ה"ה מתבטל לגמרי, ומניח א"ע מכל וכל לעבוד את ה' בכל מיני עבודה כפי רצון העליון, ורק בשביל להשלים רצונו ית' ולעשות נח"ר למעלה, ואין כוונתו לעצמו כלל, להיות גילוי אור בנפשו, כ"א להשלים רצה"ע כו'.

ומובן שזה מדרי' נעלית מאד, הן בעצם ההרגש האלקי, והן בהביטול והנחת עצמו, והן בהעבודה עצמה, כשהיא בכדי לעשות נח"ר ליוצרו כו', אבל אינו נק' זה בשם עבודה כ"כ, להיות כי עבודתו היא בחפץ ותשוקה שחפץ מאד בזה, הן בעבודה בתפלה א"צ יגיעה כלל, כי אין לו דברים המונעים אותו, וגם אריכות ההתבוננות אין זה יגיעה אצלו (כי אדרבה, זהו פנימיות חפצו ורצונו כו', ולא תכבד עליו העבודה כלל וכלל, אדרבה כו', וגם א"צ אריכות ההתבוננות כלל, כי יש לו הרגש באוא"ס כו'). והן הביטול והנחת עצמו, עם היות שזהו כיווץ בנפש, הנה בעבד כזה אין זה כיווץ הנפש כלל. ודוקא בעבד פשוט העובד בעול, הנה הביטול שלו הוא כיווץ בנפשו, דמשו"ז ג"כ אין בו שמחה, דאדרבה, הוא מכווץ תמיד כו', אלא שהכיווץ הוא כטבע אצלו, שכך צריך להיות כו'. אבל בהעבד הב', הביטול והנחת עצמותו אין זה כיווץ כלל, מאחר שהנחת עצמו הוא מצד התקשרות נפשו שנתקשר באוא"ס כו', ואדרבה הוא בשמחה וטוב לב כו', ולא שהשמחה היא מהביטול ומהנחתו, וגם לא שהשמחה היא בהתגלות אצלו כו', כ"א בעצם הענין כך הוא, שהוא בבחי' שמחה וטוב לב תמיד כו'. וכמו"כ עסק התורה ועסק המצות אין זה בבחי' עול אצלו כלל וכלל, כי חפץ הוא בזה בכדי לעשות נח"ר ליוצרו כו', וא"כ אין זה עבודה ממש כו'. וגם אינו שוה תמיד במדרגתו, ובהכרח שיהי' בזה איזה שינוים, כי א"א שתהי' ההתקשרות תמיד באופן ומדרי' א', ולפעמים היא בהעלם ולפעמים באופן כך כו', ובעבודתו הרי יש לו גילוי אור בנפשו, אם כי אינו מכוין לעצמו להנאתו, מ"מ, הרי מאיר האור והגילוי בנפשו, ומתענג בזה גופא שעושה נח"ר ליוצרו, ומזה טוב לו, וממילא לא כל העובדות שוין אצלו, כי באמת, מצד התגלות התענוג והנח"ר למעלה, אין בכלל⁷⁸ הענינים בשוה, וכמ"ש במ"א⁷⁹ בענין ואני תורתך שעשעת⁸⁰, שבתענוג יש כמה מדרי' כו', ובעבודות נעלות, כמו בהמשכת אלקות למטה וכה"ג, יש בזה גילוי תענוג יותר כו', וממילא העבד הזה ישתדל בענינים אלו יותר כו' (וכן צריך להיות במדרי' עבד נאמן כו').

שכד

78) כ"ה בכתי"ק, ואוצ"ל: כל.

ג ואילך.]

79) ראה תו"ח משפטים תלט, א [בהוצאה החדשה – שא, (80) תהלים קיט, ע (ושם: אני).

ש"פ דברים, ו' מנחם-אב, ה'תרס"ו

תכט

אם לא שלפעמים לצורך שעה נוגע גם עבודה פשוטה, ויש מזה נח"ר גדול למעלה, ה"ה עובד גם בעבודה פשוטה, כי כדאי לו כל העובדות, אפילו שאינן לפי כבודו, בשביל הנח"ר שעושה בזה למעלה (ואין זה כמו דהמע"ה⁸¹ שאמר⁸² ונקלותי מאד כו', שזהו מצד שפלות עצמו, שהי' נבזה ושפל בעיניו, ובעת שהי' גילוי אלקות, כמו בנשיאת הארון כו', הי' נבזה ושפל ביותר בעיניו, וזהו כמו עבד שאינו מציאות לעצמו כלל, ומתבטל מכל עצמותו לגמרי כו', אבל העבד הנ"ל שמניח א"ע לעבוד בכל העובדות אף שאינו לפי כבודו, [הוא] מפני הנח"ר שיהי' מזה למעלה, ובשביל זה כדאי לו הכל כו').

וע"פ⁸³ הנ"ל יובן מ"ש אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל, פי' כל ישראל היינו כל המדרי' שבישראל, בחי' עבד נאמן ובחי' עבד פשוט כו'. דהנה, כללות ענין התוכחה הוא להוציא את האהבה (וכן ענין העבודה בכלל) מן ההעלם אל הגילוי כו', ושייך זה גם בעבד נאמן, לפמשנת"ל שבעבד נאמן לא בכל העתים האהבה וההתקשרות בשוה, דלפעמים שמתעלם כו', וממילא שייך תוכחה להוציא האהבה מהעלם לגילוי כו'. ומכ"ש דבעבד [פשוט] שייך תוכחה, לעוררו בעבודתו ושיהי' כדבעי כו'. אך יש בזה ב' מדריגות, והן ב' מיני תוכחה, ע"ד הנסתר וע"ד הנגלה כו'. והענין הוא, כדאיתא ברמ"ז⁸⁴ שדברי תוכחה שע"ד הנסתר הן מבחי' גבורות דאבא, שעז"נ⁸⁵ הנסתרות לה' אלקינו כו', ומבואר במ"א דפעולתם ברוחניות הוא להוציא את האהבה מוסתרת מהעלם אל הגילוי, והוא בחי' הרצון פשוט שיש בכאו"א, ולהיות כי ולבי ער⁸⁶, לזאת, להוציא בחי' זו מהעלם אל הגילוי, די ברמז לבד, והיינו ד"ת⁸⁷ שע"ד הנסתר. אבל להביא התגלות בחי' נר"ן שבנפש, ע"ז הן ד"ת שע"ד הנגלה כו'. וכמו"כ הוא ההפרש בין עבד נאמן לעבד פשוט, דבעבד נאמן די ד"ת שע"ד הנסתר, שפועל בו ההתעוררות כו', ובעבד פשוט הוא ד"ת ע"ד הנגלה כו'. וזהו שמתחלה אמר ד"ת ברמז, ואח"כ אמר ד"ת בגילוי כו'. וזהו אלה הדברים שדבר משה אל כל ישראל, היינו לכל המדריגות שבישראל, הן בחי' עבד נאמן והן בחי' עבד פשוט כו'.

(85) נצבים כט, כח. – וראה זח"ג קכג, ב (ברע"מ). תקו"ז ת"י (כה, ב). ת"ע (קכט, א). ועוד.
(86) שיר השירים ה, ב.
(87) = דברי תוכחה.

(81) = דוד המלך עליו השלום.

(82) שמואל-ב ו, כב.

(83) בהבא לקמן ראה אוה"ת דברים וסה"מ תרל"ב ותרס"ג

שבהערה 1.

(84) לזח"ג רפו, סע"א.

בס"ד, ש"פ ראה, רס"ו

אחרי ה' אלקיכם תלכו ואותו תיראו ואת מצותיו תשמרו כו'.² וחשיב כאן ששה דברים. וצ"ל מה שמתחיל אחרי ה' תלכו, דמשמע שזהו העיקר, ועי"ז יהיו גם החמשה דברים שחשיב אח"כ, ולכאורה, הלא ענין דאחרי ה' תלכו היא מדריגה נמוכה בעבודה, שהוא ההילוך בבחי' אחוריים וחיצוניות בלבד, וכמשנ"ת בדרושים הקודמים,³ ואיך עי"ז יבוא לכל המדריגות הנעלות שחשיב כאן. ולהבין זה צלה"ק משנת"ל ענין ב' בחי' עבד, עבד נאמן ועבד פשוט. דעבד פשוט הוא שעובד רק מצד עול האדון שעליו, לא מצד האהבה וההתקשרות, ולא בכדי לעשות נח"ר אל האדון, כ"א מצד יראת ועול האדון שעליו, והעבודה היא בעול, שאינו חפץ בזה, כי אין לו שום תענוג בעבודתו, אדרבה, הוא בכיוון תמיד, ותכבד עליו העבודה, רק שהורגל בעול זה, ונעשה כטבע אצלו, מפני ביטול והנחת עצמו כו'. וכמו"כ הוא ברוחניות, שאין לו אהבה באלקות, כ"א בחי' קבלת עומ"ש מפני יראת אלקים שעליו, וזהו סיבת עבודתו בסו"מ וע"ט,⁴ אף שאינו חפץ באמת בזה, והוא נגד טבעו, ואין לו שום תענוג בעבודתו, כי אין לו שום גילוי אור בנפשו כו', ממילא העבודה היא לו לעול ולמשא כו', מ"מ הוא מבטל טבעו ורצונו בכל פרט ופרט, והורגל בזה להיות כשור לעול כו', מפני עומ"ש שעליו, שנקנה ונרצע להיות לעבד לעולם כו'. אבל עבד נאמן הוא שיודע מעלת ומדרי' האדון, ונתקשר אליו באהבה וחיבה יתירה, ומשו"ז נתן א"ע להיות לו לעבד לשרתו בכל מיני שירות, וחפץ מאד בטובת האדון ובנח"ר שלו, וזהו סיבת עבודתו מפני האהבה וחיבה יתירה שחפץ לעשות אליו נח"ר, וממילא לא תכבד עליו העבודה כלל, אדרבה, הוא מקבל עונג מזה שעושה נח"ר לאדונו כו'. והנמשל מזה ברוחניות היינו בנשמות גבוהות, שיודעים ומכירים רוממות והפלאות אור א"ס, ומשו"ז הוא בבחי' אהבה והתקשרות באור א"ס כו', אלא שאינו בהתאחדות ממש, כ"א שמצד האהבה מוסר א"ע בבחי' עבדות לעבדו ית' בכל מיני עבודה, רק לצורך גבוה, ולעשות נח"ר למעלה, ולא תכבד עליו העבודה כלל, אדרבה, הוא בשמחה ובטוב לבב תמיד, ויש לו תענוג ונח"ר מזה שעושה נח"ר למעלה כו'. ונת" דאין זה אמיתית ענין העבודה, דענינה הוא דוקא לבטל רצונו וטבעו, ובעבד נאמן ה"ה חפץ בזה, ויש לו תענוג, וגם יכול להיות שינוים בזה, מצד הרגש האהבה והרגש העונג שאינו תמיד בשוה, וגם יש חילוקים בהעובדות, מפני שאין התענוג בשוה בכל העובדות כו'. אבל בעבד פשוט הוא עבודה ממש, שהרי עובד בעול היפך טבעו ורצונו כו', והרי אין לו שום גילוי אור בנפשו, והיינו שאין לו שום הרגש תענוג בעבודתו, ועיקרו הוא העשיה בפועל, ממילא אין בזה שום שינוי, שתמיד הוא בעבודתו, וכל העובדות שוים אצלו כו'.

(1) חלק מהמאמר מיוסד על ד"ה ויקהל הגדול בתו"ח שמות ח"ב (הוצאת תשס"ג) שצו, ד ואילך.
 להתחלת וסיום המאמר ראה ריש וסוף ד"ה אחרי ה"א בסה"מ תרצ"ז ע' 305 ואילך. ע' 310.
 (2) פ' ראה יג, ה.
 (3) ד"ה ועשית חג שבועות (לעיל ע' ושכא ואילך). וד"ה השמים מספרים (לעיל ע' ושלא ואילך). וד"ה כי מראש צורים (לעיל ע' ושצב ואילך).
 (4) בד"ה ומקנה רב ואילך (לעיל ע' ותיב ואילך).
 (5) = בסור מרע ועשה טוב (ע"פ תהלים לד, טו).
 (6) ע"פ ע"ז ה, ב.
 (7) ד"ה אלה הדברים (לעיל ע' ותכה ואילך).

והנה במ"א⁸ מבואר, שגם בעבד פשוט יש לו תענוג ונח"ר בעבודתו. דהנה, העול שעל העבד מאדונו, אינו מעורר בעבד כ"א המעשה בלבד, מאחר שאין לו אהבה פנימיות אל האדון שמסיבתה יעשה כו', וע"כ אין להעבד נח"ר כלל בעבודתו, כמו שנת"ל (ד"ה ומקנה רב⁹), וע"כ ה' מהראוי שלא יהי' במעשהו שום השתדלות יתירה, כמו לעשות המלאכה נאה ומהודרת שיהי' לנוי ולתפארת לאדונו ויהי' לו נח"ר כו', כי זה א"א כ"א כאשר יהי' לו תענוג ונח"ר בעבודתו כו'. ואנו רואין שימצא כן בעבד שמשתדל ביותר ליפות הדבר שיהי' נאה כו', אין זאת כ"א שיש גם בעול הזה ענין העונג שמקבל העבד ממה שיהי' לאדונו נח"ר כו', ומשו"ז משתדל בעבודתו ליפות אותה כו', הרי שגם בעבד פשוט יש לו תענוג ונח"ר מהנח"ר של האדון כו'. אך הענין הוא, דבאמת גם בעבד פשוט יש לו תענוג בעבודתו, אמנם לא מצד האהבה יתענג העבד בנח"ר של אדונו, כי אין לו אהבה אל אדונו, כ"א מצד שהפקיר עצמו מכל וכל לגבי אדונו, ואין לו נח"ר של עצמו כלל, כ"א הנח"ר של אדונו הוא הנח"ר שלו, כי אינו מציאות לעצמו, וכמשי"ת (וה"ה דבוק לאדונו כמו א' מאבריו של האדון כו'), וזהו התענוג והנח"ר שלו בעבודתו, דהיינו הנח"ר של האדון ממש, שזהו הנח"ר שלו כו', ומשו"ז משתדל בעבודתו כו' (וכמו העושה דבר תפארת לעצמו, הרי משתדל שתהי' נאה ויפה ביותר כו', כמו"כ כאן, מאחר שהוא הוא עצמו של האדון, שאינו שום מציאות לעצמו כלל, וכל מציאותו הוא רק מציאות האדון כו', ולזאת, הגם כי לא לו יהי' התפארת בזה, שלא יקרא שמו על הדבר, ולא יוודע כלל שהוא פעל ועשה כל זאת כו', הנה כ"ז אינו נוגע לו כלל, כי אינו חושב אודות עצמו כלל, מאחר שאינו שום מציאות לעצמו, דכל מציאותו הוא רק העבדות כו', אמנם משו"ז גופא הרי מציאותו הוא רק מציאות האדון לבד, וממילא הנח"ר של האדון זהו הנח"ר שלו כו'. ומובן שגם זה אינו בא בהרגש ובהתגלות כ"כ, אלא שכך הוא הענין בזה בדרך מאליו וממילא כו'). אבל בעבד הנאמן, אין זה שהנח"ר של האדון ממש הוא הנח"ר שלו, כ"א מצד אהבתו אל האדון, ה"ה מקבל נח"ר מזה שיש נח"ר להאדון (או מזה שעושה נח"ר להאדון כו', וכמשנת"ל¹⁰ ההפרש בין עבד לבן בזה), להיות כי זהו כללות עבודתו לעשות נח"ר, ולזאת הנח"ר שמקבל הוא נח"ר שלו, משא"כ העבד הפשוט, שאין לו רק העשייה שמצד הציווי לבד, לזאת, מה שיש בזה נח"ר, ה"ז רק של האדון כו'. וכמו"כ הוא ברוחניות, דבעבד פשוט שעבודתו הוא בעול מצד היראה דעומ"ש שעליו, הנה הנח"ר והעונג שלמעלה זהו עצמו נח"ר שלו, אבל בעבד הנאמן שעבודתו מצד האהבה וההתקשרות, ובכדי לעשות נח"ר למעלה כו', הנה הנח"ר שמקבל הוא מזה ה"ז נח"ר שלו כו'. ונמצא, דעבד נאמן יש לו עונג בעבודתו, שהוא תענוג שלו כו', וא"כ הרי אין זה ביטול כל עצמותו לגמרי מכל וכל, ויכול להיות בזה שינויים כו', וגם יכול להיות חילוקי מדריגות בפרטי העובדות כו', וגם עבד כזה ודאי ישכיל ויתחכם לידע את רצונו ית', ואם יש בזה טעם ועונג, ואם באופן כזה דוקא או באופן אחר כו', והכל ע"פ הטעם והעונג (לא ע"פ טו"ד ממש כו') (ואין זה כמו ענין ההשתדלות לידיעת רצה"ע שבתושבע"פ שית"י¹¹,

(10) ד"ה אלה הדברים (לעיל ע' ותכד ואילך).

(11) ד"ה אר"ע אשריכם תרס"ז (ע' ושפג ואילך). ד"ה וה'

אמר המכסה תרס"ז (ע' ותה ואילך).

(8) ראה ד"ה זכור גו' עמלק במאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א

ע' קע; אוה"ת דרושים לפ' זכור ס"ע איתשז ואילך.

(9) לעיל ע' ותיב.

כי שם אינו ע"פ הטעם ועונג כו', וכמשי"ת¹²), ואם כי בודאי מכוין לאמיתתו של דבר, מ"מ יכול להיות שלפעמים אינו מכוין כו', מה שאין כ"ז בהעבד הא', שעושה רק מהעול והיראה שעליו, ואין בזה שום שינוי כלל כו'.

ועוד¹³ יש יתרון מעלה בעבודת העבד הפשוט, שבעבודה זו יש ביטול כל המהות של העבד הזה, שאין לו מקום ומציאות בפ"ע כלל וכלל, כי נקנה ונרצע לעבד לעולם, ולכך מבטל כל עצמותו ומהותו לעבודה זו, והעיקר הוא מפני שהעבדות שלו הוא מצד קבלת עול שלו, ומזה מתבטל כל עצמותו לגמרי (וזהו ג"כ מה שעושה היפך טבעו לגמרי, מפני שמתבטל בכל עצמותו כו'), נמצא שנקראת העבודה הזאת ע"ש האדון עצמו, מצד שאין העבד אלא כרכושו וקנינו¹⁴, וכמו שיעבוד בשורו וחמורו שישביחו שדותיו ברוב תבואות, לא נק' ע"ש השור, כי קנין כספו הוא¹⁵, וכן מה שיעשה העבד הכל לרבו הוא, היינו שנק' ע"ש האדון, וכמו העבודה שעובד בשורו וחמורו, הרי נק' ע"ש האדון, שהוא עובד ועושה את הדבר, אלא שעושה ע"י שורו כו', כמו"כ העבודה שע"י העבד הפשוט נק' ע"ש האדון, שהאדון עצמו הוא שעשה את הדבר, אלא שעושה ע"י עבדיו כו'. ומשו"ז יש בעבודה זו יתרון גדול על העובד באהבה והתקשרות, שנק' ע"ש העובד, ואע"פ שיצליח בעבודתו ויתגדל כבוד האדון, נק' ע"ש העובד, ולא ע"ש האדון, ובאמת כן הוא, שהעבד הוא העושה את ההגדלה כו', שהרי עבד זה אין ענינו העשי גופא, כ"א להשכיל איך לעשות, וכמשנת"ל (ד"ה אלה הדברים)¹⁶ דעבד הזה אין אומרים לו פרטי הדבר, והוא בעצמו מתחכם איך לעשות כו', א"כ, הרי הוא בחכמתו והשכלתו הוא שפעל וגרם ההגדלה ברכושו של האדון כו', ובעצם מהותו ה"ה מציאות בפ"ע מן האדון, והוא פועל ועושה בכח חכמתו כו'. משא"כ בעבודת עבד הנקנה לו, אע"פ שעובד בעול, זהו ביטול כל עצמותו ומהות העבד ממש, ונק' רק ע"ש האדון, שעושה רק מה שנצטווה, ואין לו מהות בפ"ע כלל כו'.

שכז

ובזה יובן שיש בזה עוד מעלה גדולה מאד, דמאחר שהעבד אינו מהות לעצמו כלל, אלא הוא כרכושו וקנינו כשורו וכה"ג, נמצא, דמה שהעבד עושה ה"ה כמו שהאדון בעצמו עושה, ע"כ הברכה שיש במעשה ידיו יערב לו לאדון ביותר, כמו שהי' האדון בעצמו עושה מלאכה ביגיע כפיו והי' מצליח מלאכתו מאד, שיערב לאדם ביותר ממה שהיו או"נ¹⁷ נותנים לו שפע רב משלהם, או שהיו משביחים בנכסיו בטוב השתדלותם, שיש בזה הרכבה מהאהבה של העבד נאמן, שאין זה בחי' העצמית שלו כ"כ, כיגיעתו בעצמו בדבר עמל מלאכה, וכמו"כ ע"י עבדים שעובדים כשור לעול ממש שמשביח בשדותיו וכאש"ל¹⁸, שזהו כמו שהרויח הון מיגיעת עצמו ביגיע כפיו, זהו יקר מאד ונעלה הרבה יותר כו'. והיינו מצד ההתחדשות שמחדש דבר כו', כי עיקר התענוג הוא

12) ד"ה וה' אמר המכסה שם (ע' ותו).

13) כאן ממשיל משנת"ל (ע' ותכד) שיש יתרון מעלה רבה

ועוד.

14) אמור כב, יא.

15) לעיל ע' ותכו.

16) מעמה טעמים, ושם נח' הטעם הא'. וכאן מתחיל לבאר עוד

17) = אוהבים נאמנים (או: אוהבי נפשו).

טעם.

18) = וכל אשר לו.

מהתחדשות דבר דוקא¹⁹, שזה ערב אל האדם מאד, וכמו שמקבל אדם עונג גדול בעצמות נפשו במה שיפרנס עצמו ביגיעה ועמל דוקא, שמתחדש מאין ליש, יותר מכל הון ביתו שמוצא מן המוכן שהרויחו לו אוהביו ועבדיו הנאמנים כו', כי גם במעט פרנסה מיגיעה ועמל נפשו, ישלים נפשו הרבה יותר מכל הון שמתעשר מהתאמצות אחרים זולתו כו', והיינו מפני שזהו התחדשות שחידש דבר ביגיעתו, ואינו מן המוכן אצלו כו'. ולכן אנו רואין, שמה שמרויח מיגיע כפיו ממש, יותר חביב ויקר אצלו מזה שמרויח בכח שכלו וחכמתו כו', וזהו מפני שזהו חידוש דבר יותר להרויח ביגיע כפיו ממש (ולכן צריך יגיעה יותר), ומשו"ז יקר הדבר ביותר כו'. וכמו"כ הוא בכללות מה שמתענג ממה שמרויח ביגיעתו דוקא, זהו מפני שהוא התחדשות דבר, לכן מתענג בזה באין ערוך ממה שבא לו מעבודת אוהבו, שהוא אצלו מן המוכן כו'. והעבד העושה בעול, ה"ז כאלו הוא²⁰ בעצמו מעמל ומיגיע בזה, ויערב לו לנפשו מאד, ויהי' בזה עונג ונח"ר גדול כו'.

והדוגמא מכ"ז יובן ברוחניות בעבודת עבד, דעיקר ענין העבודה הוא בעבד שעובד בעומ"ש דוקא, שזהו בחי' עבודה ויגיעה בכח עצמו דוקא, ובבחי' ביטול והכנעת הטבע כו', להיות דבעבד זה אין בו בחי' הרגש אור אלקי, ואינו יודע רוממות והפלאות אוא"ס, ואין בו בחי' אהבה והתקשרות בנפשו לאוא"ס ב"ה, כ"א מה שמקבל עליו עומ"ש, שזהו בכח עצמו דוקא. ולא כמו בן אל האב, דהתקשרותו ואהבתו אל האב הוא מצד האב שהולידו, והוא עצם א' כו'. וכמו"כ הוא בנשמות שנק' בנים, שהן בבחי' קירוב בעצם באוא"ס, וכמשנת"ל (בד"ה וספרתם²¹) דנשמות דאצילות הן בחי' אדם אדמה לעליון²², שאינן בבחי' יש ודבר נפרד כלל, כ"א בחי' אלקות, וכמו אלקות דאצילות, שזהו בבחי' תכלית הקירוב באוא"ס²³, אצלו וסמוך כו'²⁴, וכמו"כ בנשמות דאצילות כו', וידעין כל רזא דביתא²⁵, בע"ס דאצילות, וכבן דחפיש בגניזא²⁵ היינו בבחי' אוא"ס שלמעלה מאצילות וכע"ס²⁶ הגנוזות כו', דכ"ז הוא בחי' תכלית הקירוב והדביקות באוא"ס, והיינו לפי שהן בעצם בבחי' קירוב, ולא נתרחקו כלל, והיינו שאינן בבחי' יש, כ"א בבחי' אלקות כנ"ל, ולזאת הן בבחי' תכלית הדביקות באוא"ס כו', ויש בהם כח המעורר והמושך מלמעלה, וכמו משכני אחריך כו'²⁷, וכנ"ל²⁸, הרי אין בזה עבודה ויגיעה כלל. ולזאת, גם כל העובדות בקיום המצות בפועל ובעסק התורה, וגם במס"ג שלהם כברא דרחים כו' ומסר גרמי' למיתה כו'²⁹, אין זה בכח עצמם ובחירתם, כ"א מצד ההתקשרות עצמות שלו באוא"ס כהתקשרות הבן בהאב כו', וא"צ ע"ז עבודה ויגיעה כלל כו', ובפרט בבחי' אה"ר ואהבה בתענוגים, שזהו בבחי' הרגש אור כו', וכמו"כ בהשגתם אין בזה שום עבודה ויגיעה כלל, מאחר שהן בדוגמא שלמעלה ממש, וכמשנת"ל (ד"ה אלה הדברים²⁸).

שכח

(24) ראה פרדס שער טו (שער אבי"ע) פ"א.

(25) ראה זח"ג קיא, ב ובאור החמה שם.

(26) כ"ה בכתי"ק, ואוצ"ל: ובע"ס.

(27) שיר השירים א, ד.

(28) לעיל ע' ותכג ואילך.

(29) זח"ג רפא, א (ברע"מ).

(19) ראה סה"מ תרכ"ז ע' תלח. וש"נ. תרל"ט ח"ב ע' תקמה.

וש"נ.

(20) = האדון.

(21) לעיל ע' ורפו.

(22) ע"פ ישע"י יד, יד.

(23) ראה סה"מ תרכ"ז ע' שמש. תרכ"ט ע' שעב. תר"ן ע' תכ.

תכ. ס"ע תסב. תרנ"ז ס"ע קלג ואילך. ובכ"מ.

וכמו"כ הוא גם בעבודת עבד הנאמן, שמצד האהבה וההתקשרות אל האוא"ס, הגם שאינו בבחי' התקשרות עצמית כבן אל האב, שזהו מצד האב לבד, ואין בזה כח ובחירת הבן כלל, אבל בהעבד ה"ז מצדו שהתקשר א"ע כו', כי הרי העבד הוא שאינו בבחי' קירוב בעצם, כי בחי' עבדים בכלל הן בחי' נשמות דבי"ע³⁰, שהן בחי' יש בכלל, ואינן בבחי' קירוב לאור א"ס כו', וא"כ ההתקשרות שלהם הוא מצדם, שמתקשרים ומניחים א"ע אל ה' כו', וכמשנת"ל ד"ה הנ"ל²⁸, מ"מ, ה"ה יודעים ומשיגים אוא"ס, דבנשמות דבי"ע גופא, בחי' עבד הנאמן הוא במדריגה נעלית (וכידוע שיש כמה מדריגות, כמו עבד כנעני ועבד עברי ואמה העבריה כו', וכמ"ש במ"א³¹), שיודע ומשיג רוממות והפלאות אוא"ס, ומשו"ז ה"ה מתקשר בתוקף ההתקשרות והאהבה באוא"ס כו'. ועם היות דהשגה שלהם היא אינה שלא ביגיעה, מאחר שאינם בדוגמא שלמעלה כו', ומ"מ היא לא ביגיעה כ"כ, מפני שנשמות אלו, אוא"ס מתגלה עליהם כו', וכמשי"ת³², וע"י ההשגה הרי ההתקשרות באה ממילא, דמאחר שמשיגים בחי' הרוממות וההפלאה דאור א"ס, ה"ה מתקשרים באהבה רבה ובאהבה בתענוגים באוא"ס ב"ה כו'. ויש בזה ג"כ כח המושך מצד אוא"ס ב"ה, שמגלה א"ע לעבדיו הנאמנים אליו כו'. ואפשר דבחי' עבד הנאמן הוא עד"מ כמו השר, שהוא ג"כ עבד, ולא בן, ומ"מ, ה"ה בבחי' קירוב, ויודע רוממות המלך, והמלך מתגלה לפניו בגילוי כחותיו הנעלים וברצונו המרומם כו', דכ"ז פועל על השר, שמתקשר מאד אל המלך, ועובד עבודתו באהבה וחשק, וגם יכול למסור נפשו ממש, וכ"ז מפני אהבת המלך והמלוכה כו'. ומה שפועל עליו האהבה וההתקשרות הוא קירוב והתגלות המלך אליו, בהשתתפות קירוב ומעלה שלו, שראוי הוא להיות מקורב ולידע את רוממות המלך כו'. וכך הוא בנשמות שנק' עובדי הוי', שהאוא"ס הוא בבחי' קירוב אליהם, שמאיר גילוי אוא"ס בנפשם, והיינו מצד מעלת ומדרי' נשמתם, שלא ירדו כ"כ למטה בהתלבשות בגוף ונה"ב, ואינם שייכים אל הענינים הגשמיים (עם היות שאינם מופשטים לגמרי מן הגשמיות כמו נשמות דאצילות שמופשטים לגמרי, או שהגשמיות שלהם הוא אלקות ממש, וכמו שנת"ל בד"ה כי כאשר השמים החדשים³³), ואין להם העלמות והסתרים על אור נפשם, ועיקר ההתעסקות שלהם הוא רק בעניני אלקות לידע את ה' כו', וממילא בחי' האוא"ס מאיר בגילוי יותר עליהם, שיודעו בחי' רוממות אוא"ס, ולהיות בבחי' התקשרות אהבה כו'. ונמצא דזהו מצד מעלת נשמתם שהיא במדרי' גבוהה (וכמ"ש במ"א³⁴ שגם בנשמות דבי"ע, יש שהן מאו"א דבריאה, ויש שמבחי' זו"נ, וכן מה שעיקרן בבחי' ז"א, או שעיקרן בבחי' מלכות, וכמו"כ הוא ביצירה ועשיה כו'), ומצד הגילוי דאוא"ס כו', הרי דגופא של האהבה וההתקשרות אינו בכח עצמו ויגיעתו כ"כ, וממילא אין בזה בחי' ביטול מהותו כ"כ כו'. וכמו"כ העבודה בתפלה ותו"מ, אין זה בבחי' ביטול והכנעת הטבע, להיות כי אין הטבע מעלים ומסתיר לו כ"כ, וחפץ ומשתוקק הוא

שכט

30 ע"ח שער נ (שער קיצור אבי"ע) ספ"י. לעיל ד"ה הקודמות הוא בח"א ע' שח ואילך. וח"ו ע' קט"ז. ד"ה ואלה המשפטים תשי"ד (תו"מ התוועדויות תשי"ד ח"ב ע' 73 ואילך).

31 ראה דרך חיים עב, ד ואילך. תו"ח שמות ח"ב רצג, א ואילך. אוה"ת משפטים ע' אקכו ואילך. סהמ"צ להצ"צ פג, ב ואילך. ד"ה מצה זו תערי"ב בסה"מ ליקוט ח"ב ע' קצז ואילך.

32 ד"ה קדוש תרס"ז (ע' ושנט ואילך).

33 לעיל ע' רב.

34 ראה במקומות שנשמנו לעיל ע' ורז.

31 ראה דרך חיים עב, ד ואילך. תו"ח שמות ח"ב רצג, א ואילך. אוה"ת משפטים ע' אקכו ואילך. סהמ"צ להצ"צ פג, ב ואילך. ד"ה מצה זו תערי"ב בסה"מ ליקוט ח"ב ע' קצז ואילך.

תו"מ סה"מ מלוקט ח"ג ע' ט ואילך, וע' כד"ה. [ובהוצאות

בכל העובדות מצד התקשרותו לה' כו', והיינו שגם גופו ונפשו הטבעית חפצים בעבודת ה', כי אינם בבחי' חומרי כ"כ להעלים ולהסתיר על אור נשמתם, ומה שעכ"פ יש בהם מחומר הגוף, ה"ה מתבטלים מפני אור ה' שמאיר עליו באהבתו אל ה' כו'. (והנה א"א לומר בזה דביטול חומרם הוא בבחי' מלמעלמ"ט, מצד הגילוי אור כו', שזהו במדרי' נשמות דאצילות דוקא, אבל נשמות דבי"ע עבודתם ג"כ לזכך גופם וחומרם, אמנם במדרי' הגבוהות בנשמות דבי"ע, אין זה עיקר עבודתם כו', והעיקר הוא, שהחומר שלהם אינו בבחי' חומרי ממש, וממילא אין זה נק' בחי' היפך הטבעית ממש כו'. ולעיל (בד"ה החדש הזה³⁵) נתבאר, שגם נשמות דאצילות שמבחי' ב"ן, עיקר עבודתם לזכך חומרם כו', ובודאי כן הוא בכללות הענין, דנשמות דמ"ה הן עובדי הוי' בנשמתן³⁶, ונשמות דב"ן הן עובדי הוי' בגופם כו'³⁶, אבל בפרטיות, יש בזה כמה מעלות ומדריגות כו'. וי"ל, דנשמות דמיחוד או"א דבריאה, או דעיקרן מבחי' ז"א דבריאה, ה"ה גבוהים בכללות מדרי' עבודתם מעבודת נשמות דב"ן דאצילות, עם היות דודאי בכללותן הם במדרי' עבד, שזהו כולל כללות נשמות דבי"ע, מ"מ, נשמות דשרשן מבחי' או"א וז"א דבריאה, י"ל שיש יתרון מעלה בעבודתם כו', והיינו שהן בדוגמא בחי' נשמות דמ"ה דאצילות, דהבירור בהם בבחי' מלמעלמ"ט כו', אם כי בודאי הן פחותים הרבה במדרי' מנשמות דב"ן דאצי' במהותן ובהגילוי אור שלהם כו', ומ"מ י"ל דאופן עבודתם הוא כמו בבחי' מ"ה כו', ובדוגמא שנת' במ"א³⁷ בענין שהבינה נק' הוא, וז"א נק' זה כו'. וזהו שנת"ל דעבודתם אינו בבחי' עבודה ממש, היינו להכניע טבעם וחומרם, אלא יש להם חשק ורצון ותענוג בעבודתם כו'.

אשר כ"ז הוא להיפך בעבד הפשוט העובד בעול, דנשמתו היא ממדרי' התחתונות דבי"ע, והיא בבחי' גסות ועביות, שנק' גס הרוח³⁸, שהרוחניות היא בבחי' גסות כו', וכמ"ש במ"א³⁹, והיינו שגם מצד נשמתו אינו כלי כ"כ לאור ה' כו', וירדה ונתלבשה בגוף ונה"ב חומריים וגשמיים המעלימים על אור נשמתו, ומשו"ז יש לו שייכות אל גשמיות העולם, ואין עיקר התעסקו ונתינתו בעניני אלקי, כי נתון הוא ג"כ לענינים הגשמיים, וממילא אינו יודע ומשיג כ"כ עניני אלקות, וצריך יגיעה רבה עד שיבין איזה ענין אלקי, וגם זאת אינו בבחי' השגה גמורה ממש, וכ"ש בידיעת בחי' עצמות או"א"ס, כמו רוממות והפלאה ה' כו', הוא רחוק מזה לגמרי, ויודע רק בדרך מקיף, אבל להבין ולהשיג תוכן הענין בהשגה וידיעה גמורה ממש, אינו שייך לזה, ומכ"ש שיאיר הענין האלקי בנפשו כו' (ויכול להיות רק בבחי' לכתך אחרי⁴⁰ שנת"ל בד"ה השמים מספרים⁴¹). וכמו"כ אין אור ה' מאיר ומתגלה אליו כמו בנשמות הנק' עובדי הוי' כנ"ל, אלא עיקר עבודתו הוא בבחי' קבלת עומ"ש, שזהו מכח עצמו דוקא, לקבל עליו עול מלכותו ית' להיות יראתו ופחדו עליו, והוא יהי' לעבד אליו ית' כו'.

(39) ראה לקו"ת דרושים לר"ה סב, א. מאמרי אדה"ז ענינים ע' כג. מאמרי אדהאמ"צ קונטרסים ע' רמו. המשך תער"ב ח"א ע' תקנג. ועוד.
(40) ירמ" ב, ב.
(41) לעיל ע' ושל ואילך.

(35) לעיל ע' רח ואילך.
(36) ראה לעיל ע' רח הערה 49. וש"נ.
(37)
(38) ל' חז"ל בכ"מ, ראה אבות פ"ד מ"ז. ב"ב עה, ב.
סנהדרין צת, א. ועוד.

והגם דלכאורה גם בזה יש כח עליון, מה שהוא ית' בבחי' מלך, ונק' מלך ישראל כו'⁴², וכמו במלכותא דארעא⁴³, הרי רוממות והתנשאות המלך הוא שגורם האימה ופחד על אנשי המדינה להיות יראתו עליהם כו', הנה באמת זהו דוקא כאשר מקבלים עול מלכותו עליהם, אז אימתו ופחדו עליהם מחמת ההתנשאות שלו כו', ועצם קבלת מלכותו הוא בכח עצמם דוקא (וכידוע⁴⁴ דמלוכה הוא ברצון דוקא כו'), שמקבלים אותו למלך, ונותנים עצמן אליו להיות יראתו עליהם כו', והראי', שהרי מלך אחר שלא ממדינתו, אין אימתו ופחדו עליו כלל, הגם שיש בו ג"כ התנשאות כו', והיינו מפני שלא קבל אותו למלך עליו כו' (משא"כ בשר, יכול להיות אהבתו והתקשרותו גם למלך אחר, שיודע מעלתו ורוממותו בעצם כו', ומ"מ ודאי הוא בטל דוקא למלך שלו, וחפץ דוקא בטוב המלך שלו כו', וזהו העיקר מצד כח העבדות שבו כו'). והדוגמא מזה יובן במלכותא דרקייע⁴⁵, דעיקר ענין קבלת עומ"ש הוא בכח עצמו דוקא, וזהו שעד שנברא אדה"ר לא הי' נקרא מלך כבי', ואדה"ר קבל מלכותו ית', ואז נקרא מלך כבי' כו'⁴⁶ (ומש"א⁴⁷ אדון עולם אשר מלך בטרם כל יצור נברא, וכמ"ש במ"א⁴⁸ בפ"י אין מלך בלא עם⁴⁹, אין ל' הן, כלומר יש מלך גם בלא עם, והיינו בבחי' מלוכה העליונה כו', זהו בחי' מלוכה מצד עצמותו ית' כמו שהוא מרומם ומנושא מצ"ע, והו"ע מלך הקדוש כו'⁵⁰, וכמשנת"ל (ד"ה כי מראש צורים⁵¹), אבל להיות בבחי' מלך על עם, זהו דוקא ע"י קבלת עול מלכות כו'), וכמו בר"ה שמכתירין אותו ית' בכתר מלכות כו', וכמשנת"ל (סד"ה כי כאשר השמים החדשים⁵¹).

וממילא הביטול והנחת עצמותו בזה הוא הרבה יותר באין ערוך מכמו בעבד הנאמן, שיש בו כח המושך אותו מלמעלה, הוא בחי' גילוי אור ה' שמאיר בנפשו, שמצד זה היא האהבה וההתקשרות כו' כנ"ל, אבל בעבד זה, שאינו רק מצד הקבעומ"ש, והוא מכח עצמו דוקא כנ"ל, הרי הנחת עצמותו הוא הרבה יותר כו'. ואופן הביטול הוא שאינו מציאות לעצמו כלל, רק נקנה ונרצע לעבד אליו ית' מבלי השאיר לעצמו מאומה, וזהו כל עבודתו בעסק התורה וקיום המצות, רק מצד הציווי שנצטווה כך, לא בשביל עצמו כלל וכלל, להיות לו גילוי אור בנפשו ע"ז, כי אינו יודע בזה שום סוד וכוונה במעהמ"צ, ולא זאת היא כוונתו להמשיך בזה גילוי אורות כו', וגם לא לעשות נח"ר למעלה, כי אין עבודתו מצד האהבה והתקשרות כו', כ"א לקיים רצונו ית', וכל העובדות שוים אצלו בלי שום חילוק כלל, כי הכל הוא רצונו ית' כו'.

וכ"ז הוא רק מצד היראה דעומ"ש שעליו, ולזאת, כל עבודתו הוא בעמל ויגיעה, שאין לו רצון וחפץ בזה, ואדרבה, תכבד⁵² עליו הדבר מאד, רק שמניח ומבטל א"ע ואת

(42) ישע"י מד, ו.

(43) ראה ברכות נח, א. זח"א קנז, א. זח"ג קעו, ב.

(44) ראה תו"א בראשית ג, ד. יתרו עד, ד. לקו"ת דברים א, ריש ע"ב. דרושים לר"ה נה, ב. נו, סע"ב ואילך. שה"ש מד, סע"ג. סה"מ תר"ס ע' ח. ועוד.

(45) ראה תנחומא פקודי ג.

(46) [= ומה שאומרים] פיוט "אדון עולם".

(47) המשך תער"ב ח"א ע' תעא. וראה גם עטרת ראש ו,

א. סה"מ תרנ"ז ע' קפז. תר"ס ע' ד.

(48) בחיי וישב לח, ל. שם ר"פ בלק. כד הקמח ר"ה (ב) ד"ה

ועוד (בהוצאת שאוועל – ע' שעט). ספר החיים לאחי מהר"ל ספר גאולה וישועה פ"ב. עמק המלך שער א (שער שעשועי המלך) רפ"א. תניא שעה"יה"א רפ"ז (פא, ב). אגה"ק ס"כ (קל, ב). לקו"ת בלק סח, ג. נצבים מד, ד. ובכ"מ.

(49) סיום ברכת "אתה קדוש" בתפלת שמו"ע דעשי"ת.

(50) לעיל ע' ושצה"ו.

(51) לעיל ס"ע ורג"ד.

(52) כ"ה בכתי"ק. ואוצ"ל: יכבד.

רצונו לגמרי, ולעשות רק מה שהוא רצונו ית' לבד. וזהו דוקא שנק' עבודה, שהיא בבחי' עבודה ויגיעה היפך טבעו לגמרי בבחי' ביטול הטבע כו'. ובעבד זה, טבעו הוא בבחי' חומרי ממש, להיות כי ירד למטה, שגם הרוחני' שבו היא בבחי' גסות, ונתלבש בגוף ונה"ב חומרי ממש כו' כנ"ל, וא"כ הרי הביטול שלו הוא ביטול החומרי ממש, וביטול החומריות שלו הכל הוא מכח עצמו ויגיעתו דוקא, שהרי אין בו איזה גילוי אור אלקי שמשו"ז יהי הביטול (כמו בעבד הנאמן כנ"ל), כ"א הוא מכח עצמו דוקא, א"כ ה"ז התחדשות דבר, שמחדש ביגיעתו להפוך טבעו וחומרו כו'. כי בעבד הנאמן אין כאן התחדשות, כי הרי לא ירד כ"כ, ולא נתלבש בחומריות כ"כ כנ"ל, ובפרט [ש]נשמתו הרי היא במדרג' גבוהה כו' כנ"ל, ומה שיש בו ג"כ בחי' הכנעת הטבע, הרי מסייע לו בזה הגילוי אור עליון המאיר בנשמתו כו' כנ"ל, וא"כ אין זה התחדשות כ"כ, מפני שאין הטבע בבחי' חומרי כ"כ, [ו]מפני שלא הוא בעצמו המכניע את הטבע, כ"א האור האלקי כו'. אבל בעבד פשוט, הרי הטבע היא בבחי' חומרי ממש, והוא עצמו הוא המכניע ומבטל את הטבע, א"כ ה"ז התחדשות גמורה, הן מצד הטבע עצמה, שמתהפכת ממהות למהות, שזהו התחדשות, והן מצד זה שאין לו דבר מן המוכן (היינו שהאור האלקי יפעול בעצמו כו'), כ"א הכל הוא בעבודתו ויגיעתו הגדולה בכח עצמו דוקא כו'. וביטול חומרו נעשה בבחי' ביטול כל מציאותו לגמרי שאינו לעצמו כלל, וכמו העבד הגשמי שאינו עושה שום דבר לעצמו כלל, וכל אשר עושה וכל מה שיש לו, הכל לאדונו⁵³, כי אינו מציאות דבר לעצמו כלל כו', כמו"כ העבד הזה שעובד בעול, אין לו לעצמו כלום, לא מיבעי בענינים גשמיים וחומריים, שאינו שייך לזה כלל, כי נתבטל חומרו לגמרי מכל וכל, מצד עומ"ש שעליו, וכמו העבד הגשמי שמחמת כובד העול שעליו אין לו הגבהת הלב להתאוות דבר (וכמו העני והמדוכא ביסורים ר"ל אינו בערך שיתאוה דבר תאוה כו'), וכמו"כ הוא ברוחניות, שמחמת עומ"ש שעליו אינו שייך לתאוות גשמיים כו', הנה גם בענינים רוחניים, בתפלה ותורה וקיום המצות, אין זה בבחי' גילוי אור לעצמו כלל, שאינו חפץ בזה כלל, כ"א הכל לאדונו אדון כל כו', ולא איכפת לי' כלל מה שנעשה מזה למעלה, כ"א חובה ומצוה עליו לעבוד עבודות אלו באמת ובתום לבבו, מפני שכך הוא רצונו ית' כו'. וכמו"כ עבודתו בבחי' עבודת הבירורים, כמו במעשה⁵⁴ בגשמיות, וכן בכל ענינים הגשמיים כמו באכו"ש וכה"ג⁵⁵, הכל הוא בבחי' עבודה ויגיעה, ובכח עצמו דוקא.

ובד"כ עיקר ענין עבודת הבירורים הוא בעבד זה דוקא, וכמו עבד פשוט, דעבודתו היא לעבוד עבודות פשוטות, בתיקון המאכלים וכה"ג, וכן כל מיני עבודה בשדה, דברוהניות הוא עבודת הבירורים⁵⁶, וכמו אשר ברא אלקים לעשות⁵⁷ לתקן⁵⁸, שהוא תיקון המאכלים להיות ראוין לעלות על שלחן המלך מלכו ש"ע⁵⁹ כו', וכן כל עבודה בשדה דחקל תפוחין קדישין⁶⁰, מה שמלכות מבררת בירורים, הכל בחי' עבד זה עושה כו'. דעבד הנאמן,

(53) ראה פסחים פח, ב. ועוד.

(54) = במעשה המצות.

(55) = באכילה ושתי' וכהאי גוונא.

(56) ראה תו"א שמות נא, ג. סה"מ תרכ"ז ע' פט. תרנ"ח ע'.

פב. ועוד.

(57) בראשית ב, ג.

(58) ראה ב"ר פי"א, ו ובפרש"י שם.

(59) = של עולם.

(60) ראה זח"א קנא, ב.

הגם שמשמש ג"כ לאדונו בכל מיני שירות, כמו לערוך שולחן וכדומה להושיט יין בכלי יקר כו', שזהו ג"כ ענין עבודת הבירורים כו', מ"מ, אין זה עבודת פשוטות ממש כמו תיקון המאכלים כו', ונת"ל (ד"ה אלה הדברים⁶¹) שזהו כמו ענין עבודת הקרבנות לריח ניחוח לה', ולהושיט יין בחי' יינה ש"ת⁶², וכן כלים יקרים דמעהמ"צ כו', שכ"ז אינו בחי' עבודות פשוטות בדברים גשמיים לבררם ולתקנם כו'. דכמו שהעבד הזה בכללותו אינו בבחי' חומרי וגשמי כנ"ל, כמו"כ עבודתו, גם בעבודת הבירורים, אינו בחומריות וגשמיות ממש כו'. ואף גם זאת, הנה עבודתו היא מצד האהבה וההתקשרות, לא בכח עצמו ממש כו'. ובד"כ אין עיקר עבודת העבד זה בעבודת הבירורים, כ"א בענינים נעלים יותר כו'.

שלב

והענין הוא, כמשנת"ל (ד"ה לולב וערבה⁶³) שיש ב' מיני עבד, הא', שעובד במלאכות דקים ושכליים שהאדון בעצמו הי' עושה, כמו עסק הפרנסה במו"מ, וכמו נקיבת מרגליות ואבנים טובות וכה"ג, עבודות נכבדות שהאדון יתעשר בהם כו'. והב', עבד פשוט, שעושה עבודות גרועות, כמו לחטוב עצים ולתקן מאכלים ולערוך שולחן וכה"ג, עבודות שאינם מכבודו של האדון לעשות בעצמו כו'. והדוגמא בזה ברוחניות, דעבודת העבד הא' הוא להמשיך גילוי אלקות בעולם, שז"ע⁶⁴ נקיבת מרגליות להמשיך בהם החוט, והו"ע הקול קול יעקב⁶⁵, קול התורה הממשיך גילוי אלקות למטה, ולעשות כלים בזה בבחי' ביטול נפשו, והו"ע ולבי חלל בקרבי כו'⁶⁶. והעבד הב' הוא שעבודתו הוא בבחי' עבודת בירורים למטה, כמו במו"מ באמונה, לאסוף ולקבץ כל הניצוצות להעלותן מן הפירוד ליחודו ית' כו', וכמו"כ ע"י אכילה לש"ש כו', וכמשנ"ת שם (ושם נת', דזהו עבודה ע"מ לקבל פרס⁶⁷, והיינו לפי שע"ז נמשך החיות שבעולמות כו', לא שהוא בשביל קבלת פרס ממש ח"ו, וכמשנ"ת שם, ולעיל⁶⁸ נת', דעבודת העבד הזה הוא שלא ע"מ לקבל פרס, כי אין מכוין כלל לעצמו ולהנאתו כו').

והיינו דהעבודה לברר בירורים הוא דוקא בעבד זה שעובד בעול כו'. ואופן הבירורים הוא בבחי' התחדשות, להיות שהעבודה היא בדברים גשמיים וחומריים שתחת ממשלת ק"נ, והן בבחי' הריחוק לגמרי מאלקות, וכשמקבץ ומאסף את הניצוצות שנתרחקו מאד, ונכללים בבחי' הביטול כו', ה"ז התחדשות דבר לגבי כמו שהי' קודם, בבחי' שינוי ממהות למהות אחר כו'. והעבודה היא בכח עצמו ויגיעתו, שאינו נהנה מן המוכן אליו, כ"א בעמל ויגיעה, ש[ה]גם שיש לו שייכות לדברים הגשמיים, ואינו מאיר לו איזה גילוי אור, והוא מלוכש בהענינים הגשמיים, כמו בעסק מו"מ ומלאכה וכה"ג, וביגיעתו ועמל נפשו הוא עובד שתהי' מלאכתו באמונה ולש"ש, בכדי לברר הדברים הגשמיים כו', שזהו בבחי' התחדשות, שמחדש דבר ועושה יש מאין. ועי"ז ממשיך בחי' התחדשות מאין ליש, דהיינו המשכה חדשה שלא בהדרגה כלל כו', וכמו העובד בשדה בחרישה וזריעה וקצירה כו', שמחדש דבר מאין ליש בצמיחת התבואה בריבוי, שזהו ע"י

61 לעיל ע' ותכב.

62 = של תורה (ראה ע"ז לה, א).

63 לעיל ע' ומב ואילך. וראה בהגסמן שם בהע' 1001.

64 ראה לקו"ת שה"ש יג, סע"א-ב. מאמרי אדה"ז תקס"ד

ע' ט"י.

65 תולדות כז, כב.

66 תהלים קט, כב. וראה תניא פ"א (ה, ב). פי"ג (יח, ב).

אגה"ת פ"ז (צז, א).

67 ראה אבות פ"א מ"ג.

68 ד"ה ומקנה רב (ע' ותטז)

עמל נפשו בחרישה וזריעה כו', וכמ"ש⁶⁹ הזורעים בדמעה, בריבוי יגיעה ועמל דוקא, אז ברנה יקצורו, בתוס' וריבוי ברכה ביותר כו'. וכמו"כ בחי' ההתחדשות בעבודת הבירורים שנעשה ע"י העמל ויגיעה דוקא, ה"ז מגיע למעלה מעלה מאד, להמשיך עי"ז אור חדש המחודש מעיקרו, הרבה יותר מעבודת העבד הנאמן שממשיך גילוי אלקות כו', הנה עבודת העבד העובד בעומ"ש בכח עצמו ויגיעתו, שמחדש דבר בעבודתו, הן בעצמו והן בהבירורים שמבשר, מגיע למעלה הרבה יותר באין ערוך כלל כו'.

וע"פ הנ"ל יובן מ"ש אחרי ה' אלקיכם תלכו ואותו תיראו כו', דהעיקר הוא ההילוך אחרי ה', שזהו מדריגת עבד פשוט, דהגם שהיא מדריגה נמוכה, שאין בזה שום גילוי אור, לא בחי' ידיעה והשגה באוא"ס, ולא בחי' אהבה והתקשרות כו', והעבודה היא בעול, ורק מה שנצטווה לבד ומחמת שנצטווה לבד כו', הנה בזה עיקר הביטול והנחת עצמותו, והביטול הוא בביטול כל מציאותו, שאינו שום מציאות לעצמו כלל כו', וה"ז מגיע למעלה מאד בבחי' עצמות א"ס ממש, וכמשי"ת⁷⁰. וזהו אחרי ה' אלקיכם תלכו, בעבודת עבד פשוט, ועי"ז ממילא תגיעו לכל המעלות והמדרי' הגבוהות ביותר, עד בחי' ובו תדבקון, שזהו דביקות עצם הנפש בעצמות אוא"ס, דביקות עצם בעצם כו', וכמ"ש במ"א⁷¹, כ"ז הוא דוקא כאשר אחרי ה' אלקיכם תלכו, העבודה דעבד פשוט כו'.

(71) ראה סידור עם דא"ח כו, ב. ובכ"מ.

(69) תהלים קכו, ה.

(70) ד"ה קדוש אתה תרס"ז (ע' ושסא ואילך).

תוכן הענינים

צח. והנה, אף שמעלת ישראל גדולה ממעלת יעקב, הנה באמת יש יתרון גדול במדריגת יעקב, עבד, על מדריגת ישראל, בן:

ענין הבן – שמטבעו אוהב את אביו, ורצון האב הוא רצונו, וגם שכלו מתאים לשכל האב, כיון שהולידו (כרעא דאבוה), ולכן עובדו בכל לבו ונפשו, ואין זה טורח ומשא, אלא בשמחה, כברא דאשתדל כו' יתיר מגרמי'. וכן הוא בישראל – בניס אתם, בני בכורי, שנמשכים מפני עצמות א"ס, ולכן טבעם למלא רצון ה', ומשיגים אלקות (כמו חו"ב דאצילות), ד"ע, ועבודתם באה"ר ושמחה כו'.

ויש בישראל גם בחי' עבד – כי לי בני" עבדים – מצד הגוף, שעיקר עבודת העבד בקב"ע, מאימת האדון, ומצד זה עובד עבודה קשה וכבדה שנגד רצונו, ועד שנעשה אצלו כטבע, כשור לעול וכחמור למשאוי, כי נתן א"ע להיות עבד ונתבטל מכל מציאותו, קנין כספו.

ועבד כזה אין לו שמחה ונח"ר לעצמו, ומ"מ, מה שנתמלא רצון האדון מעבודתו זוהי כל חיותו ומציאותו.

אך יש עבד שעבודתו מאהבה שמחה ותענוג, כיון שנתקשר אליו באהבה – לא בגלל שהוא ממהותו, כמו הבן, ולא בגלל שנהנה ומקבל ממנו, אלא בגלל שמכיר בגודל הפלאותו, שלכן שיעבד א"ע אליו לשרתו, והאדון סומך עליו ומפקידו על כל אשר לו. ועבד זה אינו עובד בעול ומשא, אלא מאה"ר, ולכן משתדל בעבודתו לאדונו: בתיקון מעדנים טובים (עבודת הבירורים דנה"ב וכל הדברים הגשמיים), ביופי הלבושים (קיום המצוות, כבס ביין לבושו), ותיקון הכלים (לעשות הגשמיות כלי לאלקות, וגם אותיות התפלה, לבנים שבידי אדם), ולהשקותו יין בכלי יקר (פנימיות התורה).

צט. ודוגמתו בעבודה האלקית:

עבד הא' – עיקר עבודתו בעול, נגד רצונו, ומ"מ מקבל עול העבדות ונעשה כטבע, מצד יראת האדון, ולא בגלל שמרגיש האור, או בכדי לעשות נח"ר (כי אינו שייך לזה), כ"א מצד קב"ע בלבד, שעול האדון אינו מניחו להיות בטל, וגם בלילה לא ינוח, יעסוק בתורה, תהלים, והשינה עצמה תהי' כדבעי, וכובש רוח תאוותו בכל התענוגים הגשמיים, ומתייגע בתפלה להיות עליו יראת אלקים (ולא התעוררות אהוי"ר ממש, בהתבוננות מעומק השכל כו'), ולעצמו אין לו כלום, הכל לרבו, שלא ע"מ לקבל פרס. ועז"נ שמח נפש עבדך, כי אליך נפשי אשא – שמסר א"ע לגמרי.

וזהו"ע עובד אלקים – למעלה מטבעו ורגילותו, מאה פעמים ואחד. וכן בצדקה, שאף שמטבעו מקמץ בהוצאות ביתו, מ"מ יפזר לצדקה, וכן בכל המדות מתנהג היפך טבעו (ואף שלא נהפך טבעו, כ"א אתכפיא בלבד, ה"ז נח"ר גדול למעלה), ונקרא עובד אלקים, שמתקן שם אלקים, בגימט' הטבע, ע"י הכנעת טבע הגוף, הן בסו"מ והן בע"ט;

תוכן הענינים

משא"כ מי שאינו כופה טבעו, אף שלומד ומתפלל, בחיצוניות, מצד ההרגל, ללא הנחת עצמותו – אין זה עובד אלקים כלל. וזהו ושבתם וראיתם בין צדיק לרשע ובין עובד לאשר לא עבדו – שצריך להתבונן בזה, כי בפו"מ אין הבדל ביניהם, אבל האמת היא שההבדל הוא כמו בין צדיק לרשע^{לז}.

ועבד הב' – עבודתו בעונג ושמחה מצד ההתקשרות לאדונו בלב ונפש, והו"ע נשמות הגבוהות שמשיגים בחי' הרוממות וההפלאה דאוא"ס, ובאים לאה"ר (אבל לא כמו בנים, שהשגתם בבחי' ראי', ומתאחדים ממש באוא"ס – נשמות דאצילות), ולכן מוסרים ונותנים עצמם לעבודה, לא לצורך עצמם, אלא לצורך גבוה, לעשות נח"ר. וכמו אליעזר לאברהם, יהושע למשה, ואלישע לאליהו – שאין זה כמו תלמיד ורב, שכוונת התלמיד היא לטובת עצמו, כי הביטול וההתקשרות הם רק לכח השכל, משא"כ בעבד, שהתקשרותו לעצמות הרב.

והו"ע „עבדי הוי", שלמע' מ„עובד אלקים", וכמו משה שנקרא עבד הוי' – שממשיכים תוס' אור בשם הוי', אוא"ס שלמע' מהשתל', כמו עבד נאמן שעל ידו ניתוסף ברכה והצלחה להאדון שיתעשר ביותר, שזוהי ההמשכה שבסוד תוס' שבאה דוקא ע"י עבודה.

ועבד זה הוא למעלה גם מבחי' בן שעבודתו בשמחה ומוסר נפשו כו' – כי, בבן הוא טבע מצד התולדה, ולא בכח עצמו ובבחירתו, ולכן אינו ממשיך תוס' אורות כ"כ, כי אם העבד, שהתקשרותו היא מצד עצמו. ולכן נקראים ישראל עבדי הוי', שזהו מה שניתוסף בירידתם למטה.

ק. והנה, אף שעבד הב' נעלה יותר, מ"מ, יש יתרון בעבד הא', מצד כמה טעמים: מצד עצם העבודה:

עבודה שהיא מצד האהבה אינה נקראת עבודה כלל, כי, כל ענין העבודה הוא לעשות היפך טבעו ורצונו, ואילו העבודה שמצד אהבה, יעשה גם אוהב לאהובו, [ויש בזה חילוקים – שהאוהב עושה בשביל עצמו, משא"כ העבד ה"ז הנחת עצמותו (וכן בבן, אבל אינו בכח עצמו), ולכן יש חילוק במדריגת ואופן ההתקשרות – אם היא בכחות הגלויים או בהעצמות ממש (ובזה יש יתרון בבן – שהוא עצם א' ממש, וגם הנחת עצמותו היא יותר – שיושלם רצון האב אפילו ע"י אחר, משא"כ בעבד, שחפץ שיושלם על ידו דוקא), וגם בהנח"ר, שהוא יותר בבן ועבד מבאוהב ואהוב, ובעבד יותר מבן],

ודוקא עבודת עבד פשוט שהיא רק מצד העול דאימת ופחד האדון היא עבודה ממש.

וגם: עבודה זו היא בתמידיות, וללא חילוק בין חטיבת עצים להושטת כלי יקר; משא"כ בעבד נאמן שעבודתו מצד האהבה וההתקשרות, ובאופן שיש מזה גילוי אור

(לז) ד"ה ומקנה רב.

תוכן העניינים

בנפשו – הרי יש בזה שינויים, כי האהבה והגילוי אור אינם בהתגלות תמיד, ויש גם חילוקים בפרטי העבודה – שישתדל יותר להושיט כלי לאדון מאשר לחטוב עצים, וגם בגלל שעבודתו היא בהשכל ודעת, שמשכיל ומתחכם בכל דבר, הרי לפעמים אינו מתחכם ואינו עומד על אמיתת הדבר. וזוהי מעלת העבד פשוט, שאינה מצד האהבה אלא מצד היראה, ולכן אין בה השתתפות עצמו כלל, שאינו מציאות לעצמו, ולכן אין שינוי בעבודתו, והכל בשוה.

וכן הוא בעבודה האלקית – מעלת העבודה מיראה (כמו מלאכים, שכללות עבודתם מיראה דוקא, מי איכא חברותא כלפי שמיא; ורק בנש"י שייך התקשרות האהבה להיותם בנים), שאז העבודה בתפלה ובתורה היא ביגיעה, ולא מצד הרגש אור, ואין בה נח"ר ושמחה; משא"כ כאשר העבודה היא מצד התקשרות האהבה – הרי אף שאין זה אהבה ע"פ טו"ד, אלא מצד הרגש ההפלאה, ועצם האהבה אינה בבחי' רצוא, אלא התקשרות והנחת עצמותו, לא בשביל עצמו, אלא להשלים רצון העליון, מ"מ אין זה עבודה, כיון שאין צריך יגיעה, ולא תכבד עליו העבודה, ואדרבה כו'. וגם הביטול והנחת עצמותו אינו תנועה של כיווץ, אלא הוא בשמחה וטוב לבב. ולכן בהכרח שיהיו שינויים, ולא כל העבודות שוים, אלא ישתדל יותר בענין שיש בו גילוי תענוג יותר.

ולהעיר, שגם בעבד פשוט יש תענוג ונח"ר בעבודתו, שהרי העול מעורר רק המעשה בלבד, וכיון שרואים שגם משתדל ביותר ליפות הדבר, עכצ"ל שיש לו גם תענוג ונח"ר. אלא, שאין זה מצד האהבה, כי אם לפי שהפקיר עצמו לגמרי, שאינו מציאות לעצמו, ולכן גם התענוג והנח"ר הוא של האדון. ואין זה כמו בעבד נאמן, שמצד אהבתו לאדונו ה"ה מקבל נח"ר מזה שיש נח"ר להאדון, שזהו הנח"ר שלו, משא"כ בעבד פשוט ה"ז רק נח"ר של האדון. ולכן: כיון שעבד נאמן הרי זה התענוג שלו – אין זה ביטול כל עצמותו מכל וכל, ויכול להיות בזה שינויים, ויש חילוקי מדריגות בפרטי העבודות, משא"כ בעבד פשוט.

קא. ועוד מעלה בעבד פשוט – שכיון שאינו מציאות לעצמו כלל, הרי עבודתו היא ע"ש האדון, וכמו העבודה בשור וחמור שנקראת ע"ש האדון, ולא כעבד נאמן, שמתחכם בעצמו ומגדיל רכוש אדונו, אבל נקרא על שמו, משא"כ בעבד פשוט שהוא כרכושו וקנינו, הרי זה כמו שהאדון עושה, ולכן יערב להאדון כמו שהי' עושה בעצמו ביגיע כפיו, שיש בזה תענוג גדול יותר ממה שנותנים לו מן המוכן, בגלל ההתחדשות שבדבר.

וענינו בעבודה – שעיקר העבודה היא מצד עול מלכות שמים דוקא, שהיא עבודה ויגיעה בביטול והכנעת הטבע בכח עצמו, כי אין בו הרגש אור אלקי ואהבה והתקשרות, כי אם שמקבל עול בכח עצמו.

ולא כמו בן לאב, שההתקשרות היא מצד האב, והו"ע נשמות דאצילות שהם בתכלית הדביקות באלקות, ועבודתם אינה ביגיעה כלל, אלא באה"ר ותענוג.

תוכן הענינים

ועד"ז בעבד נאמן, נשמות דבי"ע, עבדים – שאף שההתקשרות היא מצדם, ה"ה במדריגה נעלית בהשגת הפלאות אוא"ס, ואה"ר, ולכן עבודתם אינה ביגיעה כ"כ, ויש גם כח המושך מלמעלה, מצד גילוי אוא"ס שמתגלה לעבדיו הנאמנים, וכמו שר, שאף שאינו בן אלא עבד, ה"ה בקירוב אל המלך שמתגלה אליו. והו"ע עובדי ה' בנשמתם, מצד מעלת נשמתם שלא ירדו למטה כ"כ (אף שאינם כמו נשמות דאצילות שמופשטים לגמרי מגשמיות), ועיקר התעסקותם באלקות שמאיר אצלם – הרי אין הטבע מסתיר כ"כ, וגם מעט חומר הגוף מתבטל מפני אור ה' שמאיר מצד אהבתו לה', ולכן אין אצלם ביטול והכנעת הטבע.

[והיינו, שבנשמות דבי"ע גופא ה"ז נשמות גבוהות. ויש להם מעלה על נשמות דב"ן דאצי', אף שהן פחותין מהם במהותן ובהגילוי אור שלהם].

משא"כ עבד פשוט – נשמתו היא ממדריגות תחתונות דבי"ע, וגם הרוחניות שלו היא בגסות, וצריך יגיעה רבה להבין אלקות, ואינו משיג כ"כ, ובודאי לא בהפלאות אוא"ס, ועיקר עבודתו שמקבל עומ"ש בכח עצמו. וגם הכח העליון שמצד מלכותו ית', ה"ז רק לאחרי שמקבל עליו מלכותו, והראי', שמלך אחד אין אימתו ופחדו עליו, כיון שלא קיבלו למלך (משא"כ שר שיכול להתקשר ולאהוב גם מלך אחר שיודע מעלתו, ורק מצד העבדות שבו ה"ה בטל וחפץ במלכו דוקא). ולכן הביטול שלו הוא הרבה יותר באין ערוך מעבד נאמן – הנחת עצמותו, ואינו מציאות לעצמו כלל, ועבודתו אינה בשביל עצמו, ולא להמשיך גילוי אור, כי אם לקיים רצה"ע.

ורק זו נקראת עבודה – היפך טבעו לגמרי. ויש בזה התחדשות דבר, הן מצד הפיכת הטבע, והן מצד שזהו בכח עצמו, ולא בכח המושך מלמעלה. ומצד הקב"ע מתבטלת מציאותו לגמרי, שאין לו כלום לעצמו: לא גשמיות – שמצד כובד העול אינו שייך לתאוות גשמיים, ולא רוחניות – שעבודתו אינה בבחי' גילוי אור לעצמו, כי אם לקיים רצונו.

ולכן עבודתו היא בדברים פשוטים – עבודת הבירורים (לא נקיבת מרגליות, שגם האדון עוסק בזה – המשכת אלקות, אלא עבודות גרועות, שאינם לפי כבודו של האדון – עבודת הבירורים), ובזה היא עיקר ההתחדשות, ועי"ז ממשיך התחדשות מאין ליש – המשכה חדשה שלא בהדרגה לט.

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות

החתן הת' יוסף בן שרה בת'י

והכלה מרת שרה מנוחה בת פייגא

בת הרה"ח הרה"ת ר' יעקב נח ע"ה קראנץ

שליח כ"ק אדמו"ר זי"ע במשך ז"ך שנה

בדיטרויט ודיאייגו, ואח"כ כשליח ראשי במדינת וורדזיניא

לרגל בואם בקשרי השידוכין בשעה טובה ומוצלחת

י"ח טבת, ה'תשס"ז

נדפס על ידי ולזכות הוריהם

משפחת צימענט

ומשפחת קראנץ

ISBN 082666059-2

9780826660596